

HOOSAANI ROSISAANNI ROSHSHA KOLLEEJJA

SHOOHO XUUFIQILBA

(KAMB 213)

QIXXANSAANCHU: TAKLE ABBABA

SHUUNAANCHU: BALAACHCHAW NUURAAMO

HOOSAANA, TOPHPHE

2013 M.W

MOOJULISI BOQO XAWU: SHOOHO XUUFQILBA

KORSIIHAANS AASSANTOO JAAT 3(kr.)

QIXXANSAANCHU: TAKLE ABBABAAT

SHUUNAANCHU: BALACHCHAW NUURAMOOT

Contents

Galati	6
Moojulisi Aagga	7
Foolooccati Matu.....	9
1. Xuufi seera.....	9
1.1 Xuufi seeri Mahoomata	10
1.2 Xuffi seeri annannata annannata kasaakkata.	15
Foolooccati Lamu	21
2. Afgale.....	21
2.1. Afgale Mahoomata	23
2.2 Afgale Haalaakkata	24
2.2.1 Higgaa woqqoo laagaaniat.	24
2.2.2 Insammo jeechchuta xabbaeen kulii dandeennooba'a.....	26
2.2.3 Gabbanchoggiin hnic yanua.	26
2.2.4 Assanchu Ayoomatans	27
2.2.5 Dooramanua.....	28
2.2.6 Hagiin Assammano.	29
2.3 Afgale Tamita (Assamanora)	30
2.3.1 Caakkisis Hujit.....	31
2.3.2 Qaarsina Kaasi Assancha	32
2.3.3 Buqqicceenno Assancha.	33
2.3.4 Rosisi hujita.....	34
2.3.5 Uurrisina Aleen uurri hujita	35
2.4 Afgale Hagarrata.....	37
Iso'oont:.....	39
Foolooccati sasu	53
3 Xuufaamu xuufi seera.....	53
3.1. Qexeeshsha seera.....	59
3.1.1. Qexeeshsha seeri mahoomat.	59

3.2. Qexeeshsha seeri Haalaakkat	63
3.3 Biddiqo Eno xuufa.....	69
3.3.1 Biddiqo eno xuufi mahoomata.....	69
3.3.2 Biddiqo eno xuufi hagarata	70
3.3.2.1 Maaxamma enoxuufa.....	71
3.3.2.2 Heessaamu Eno xuufa.	71
3.3.2.3 Sayn saamu Eno xuufa.....	72
3.3.2.4 Inseen ye'eenno Eno xuufa	72
3.3.2.5Damiga serekketi eno xuufa	72
3.4 Qeraa'rru Eno xuufa.	73
3.4.1 Qeraa'rru eno xuufi mahoomata.....	73
3.5. Gabbanchu Eno xuufa	75
3.5.1. Gabbanchu Eno xuufi mahoomata	75
3.5.2 Gabbanchu Eno Xuufi Maanaakkata	76
3.6 Eno xuufi shogaakkata.....	78
3.6.1. Heessa	78
3.6.2. Heessi Colba	79
3.6.3. Haalbifa.....	80
3.6.3.1. Haalbiffa Hagarata	81
3.6.4. Ba'anchata	84
3.6.4.1. Ba'ancha Hagarat	86
3.6.5. Hakkada – Hakkanne /setting/	88
3.6.6. Qartuma /Theme/	89
3.6.7. Wudiin /point of view/	91
3.6.8. Afoo	92
3.7 Eno xuufa xaafeenno tekniikkata /Hayyuta/	93
3.8 Finka	104
3.8.1. Finki Mahoomata.....	104
3.8.2 Finki Halaakkata.....	106
Foolooccati Shoolu	108
4.Maallishshata	108

4.1	Maallishsha Haasaawwi Mahoomata.....	109
4.2	Maallishsha Hagarrata.....	112
	Foolooccati Ontu	133
	Xuufi seeri sazanata.....	133
5.1	Xuufi seeri sazana Mahoomata	134
5.2	Xuufi seeri sazana Hagarrata	139
	Gixo laagaakkata /glossary/	144
	Naqaashshi Maxaaffata	151

Galati

Tophphe wona gardabbi roshsha minnaanina rosaannibaana xuudaman yoo, xuufi hawwa shoohoochch keiseen hiirii, Hosaani Rosisaanni Roshsha Kolleejjaan hujatammeehaa. Ku moojulu kambaatissaan qixxamunta womaashshi buu'lleechchuta ihiin ka'lee Hosaani Rosaanni Roshsha kolleejja, aaziichch keishsh galaxxota hasaamm. Ka korsi qixxancha xuufi hujita hasisanogiin ka'llitooe hizoo Worqe Daamootee abbu galatu yooe. Moojulisi hujita hujataniyan, ke'mmitaae laagaakkata tililleenni maaraan aagiin abbata tamita aasseemmac annai Wombe Getaahun Heelleebo wozaniichch keishsh galaxxota hasaamm. Zakkaanchoonin Moojulus gooff rosaanni angata iillunta abba yakkita assiin maxaafas/moojulas shuuneema jaalai wombe Balaachchaw Nuraamo abbishsh galaxxamm. Alliishshin ka moojula anabbabiinii rosiinii jaata aassii qixxantoo Hosaani Rosisaanni Roshsha Kolleejji Kambaatissa Roshsha kifili lanki woggee rosaannu galaxxaamm. Ku moojulu Amaarsa moojuliichch yooganka Kambaatissa afeeba doorammeeii ihu'nnachch Kambaatu ta'mmanogiinii Kambaatissa afoo xawaaqqaannu aaqqanogiinii woyyisamm hujatammeeii ihus kann gambittiinin dagamunta hasaamm.

Mojulisi Qixxansaanchu

Moojulisi Aagga

Ku korsu ontita foolooccatuta affeeu, Isso'oont xuufi seera, laagaamu xuufi seera, xuufaamu xuufi seera, maallishatana seeraamo xuufisazanatii barganit aaggeeu. Korsisi tuute yaadunku xuufi seeri shooho zahiccu cu'mmisiisua, tamis dagsiisua, kifili aazi roshsha rosis maro keenancha ta'mmeen rosisuanii hujeen xuudamano woqqaa dagisiisuanii.

Korsisi Qaadu

Ka korsa xooffooiichch zakkiin rosaannu:

- Xuufi seeri mahoomatana maanaakkata caakkissaau.
- Annannata annannata xuufi seeri kasaakkata annanna assit aaggiccit ma'nnita afisiissaau.
- Maallishsha haasawwaakkata ama laagata rosiseenan ta'mmeen noga zahiccitaa.
- Annannata annannaata xuufi seeri shogaakkata booyyeessaau.
- Seeraamoo xuufi sazana mahoomata caakkissaau.
- Gabbeemata xuuffaakka aleen sazana qormuta assitaa.
- Kifili aazi roshsha maro keenancha huje aleen hosissaau.
- Kann kolleejiichch fultoo bari rosis tantassa kifili aazi rosis maro keenancha enkee'nnit orootaa.

Rosisina Rosi Hayyut

- Beeqqansitaa caakkishshata (Rosaanni afee boorajjana roshsha hasanagiin, gardabbiin ke'een aphphuta hincuu).
- Rosaannu xuuddaa qaarsi roshshata: (Rosaannu aassitaa keo sawwittaakka tuute qurtuma gagussa hass iillitaaga assua).
- Gagiin sereeguna projektihujita: (Rosaannu anabbabbun, xa'mmitunina daggoo naqaasha hincattaaga assua).
- Lallamuna hagiinikk haasaawwa rosua.

- Rosaannu qexeeshshata doo'rrit kifili aazen hincattaga assua.
- Rosaannu gagissa qexeeshshata xaaffuntaa kifila anabbabbuntaa assua.
- Wolita assanchi hujita assua, (finkaa finka)
- Rosaannu maallishshata ta'mmit qexeeshshata xaaffaaga assua.
- Rosaannu qoocccamanora (Ma, Hakkanne, Hakkada, Miiha assammoga annanna assit kifila hinc ataaga assua.

Keenato Hayyaakkata

- Laaga xa'mmutana fanqashshuta
- Mexxin, lallamiina hagiin hujatu
- Mexxi, lamina hagi hujita belelleesu
- Kifilina mini hujita

Akeeku

- Kifili aazi beeqqancha.

Foolooccati Matu

1. Xuufi Seera

Aagga.

Kann foolooccatoon xuufi seeri mahoomatana inso sawwittas xuudanogiin yoosi xuudancha, hittigunta insosi sawwitta aannita murii annannat annannat booyeeshshat hincitaau. Finto xawaakkaan aagiichch birseen xuufi seeritannee cu'mmantee aannit hincitaau. Alliishshin xuufi seeri kasaakkata annanka annanka binnaeen xudiichch birseen kann foolooccatoon mexxu ikk hinc yitaau.

Foolooccatosi Yaadu:

Booradaannu ka foolooccatu ross xooffooiichch zakkiin:

- Xuufi seeri mahoomata annanna assitaau
- Annannata annannata xuufi seeri aannaakkata fintitaau.
- Xuufi seeri kasaakkata annanna assitaau; annanka annanka fintitaau.

Rosisina Rosi Hayyaakkata:

- Beeqqanaitaa booyeeshshata
- Hagi Haasaawa
- Gagi sereegguta

Keenatona Qormeenno Hayyuta

- ❖ Gagina hagi fanqaalaansaqqancha
- ❖ Mini Hujita
- ❖ Akeeko keenatuta, Kifili Hujita k.k.a

1.1 Xuufi seeri Mahoomata

Hinc yitoo caakkishshata anabbabiichchi'nne bireen awwant yoo xa'mmaakkata lamii lamii ikkeenan haasaawwiyye.

1. Xuufi seeru mahaan?

2. Xuufi seeru manchi beeti heechchaan hattigoon aphphaqqamota dandano?

Qorabamano Dandu: xuufi seeru manchi beeti heechcha aleen ma tamit yoosindoo annannissaau; xaaffaa xuufu ammoo xuufi seera qorabbeeii ihu hasisanositannee rosaannu gagassa keedissaau.

Abbisanteenta Rosaannu! Hannoo fanqashshu'nne awwant aasantoo caakkishshaan tuuteeccansiyye.

Aluudiin aasantoo xa'mmaakkaa annannata annannata jeechchuta kasaantas hujattaa hayyo'aammat ikkoo batinaashshat mannaakkat xuudanchissagiin, hujessa kasigiin, gambittissagana maleesissaga annannata annannata aannita aassiteeu. Xuufi seeritannee xaafaannu, heessi serekketaannu, aazi sawwitti maleessat, botoliki fintaannu, seeri lubbaammat, minaabokki serekketaannuna

wolunku lubbissagiin xuuddan annannata annannata hiiratutaa aannitaa aassiteeu. Kanniichchin aagiccii dandeennoo xuufi seeru ulumbu lubbi shogu yoobaiggaa xuufi seeritannee xawaagqumbu yoobaiggaatii. Ti mannaakkat xuufi seeritannee aannita murtaaiihu mahoomas, kaalatus sawwiyyiteet. Maikkodaa ti mannaakkat batinaashshata aannita murtoodaa, horanka tann roshsha aphpho aleen keisu jeechchona ma'nnegiinihumbua xawa. Aassitoosi aannitaa xuundaammida mexxu ih'na annunku annunku gagisi sawwittiga murree aannita ikkooga xuundaamm. Ikkodaa xuufi seeru haraarainso sawwitta ikkotannee, tann roshsha aphphoo bikkano hagariin aasantoo aanne aaziichch cu'mmantoona hinc yitoora hincau hasisano.

Xuufi seeri mahoomatannee aannita murii ke'nnan, wona gardabbaan annanna asu hasisanonne xawu, hakku xaafammo xawuhwu xuufia seerandoo xuufia seeraba'a? yitaa qome xa'mmoo fanqashshuta aaseen higu, Inso sawwittisi haraarimata qawunka xuqqiseen xuudii kaa'llano. Ikkotannee hakku xuufi hagariinii qixxamm, hakkann odaa aleenii xaafamm dagamano xuufu, agudishshaa annannat annannat roshsha aphhuta, (keemistrita jioograafa) daddaabbeeta, dagsiishshata, su'mmi fintuta, Tililleenni wolluta, shuma mini xuufa k.k.a xuufi seeri shogaan ma'nnita afsiissaru yoou. Ti mannaakkat qomessa mashkaatat xuufi seeraan qixxant dagantootanneehaat. Wolo wudiin, xaafammoru horunku xuufia seeraba'a yitaana aluudiin yoo xawaakkata xuufi seeraan wollisumbu mannaakkat yoou. Tann mannaakka mashkaatuta xuundaammigiin Wb.Zarihun Asf, awwann yoo sawwitta qu'mmai afuushsheeu.

Xuufi seeru manchi beetu sawwittas caakkisanota hayyu, xawu ikkodaa agudanogiin qixxamm xaafammoodaa, laagaakkaan caakkee hakku xawuu xuufi seeraan wollisamanoba'aa Qomesi yaadussa

agudishshaa tekniikaanu, roshshaamuna gaazeexi maleesu aaseenoo agudano xuufi horaanin ihuu'na batinaashshus xaafaannu xuufi seeri shogaan aagissaba'a. Mammatu xuufi hagarrat ikkoodaa horabbaanin xuufi seeru anga lubbiga ikk wollisamano. Karro'oo mereeriichch mammatis akeekut anga lubbi dandeehu yamamano xawu heossada ikkota danditaau yoossabaida ubaau.(zerihun Assfa 1996:1).

Tann lame sawwittaaka mereeriichch aluudiin keoo xa'mmoo hakkus garita ihano? yanoo annanna asseen afuushshu hasisano. Ikkotannee xaafammoru horunku lamo shoocho awwaadigiin oodansano sawwittiichch higg amma'nnishsh qeelanoo ihota dandanoba'a. Tann lame keenatoochch matus danahaa qooccatutaa aazeentas aagisimba'a Tana caakkishshagiin hakku xuufi maleesu ikko roshshat yosibai dagumbuu xaaffo xawu horunku xuufi seera ihotaat. Xuufisi danu, bajigisanona rosisanoo k.k.a keennaancha ihotaabba'a. Xaafammoru horunku xuufia seera yinan aannita munnaammii ikkoda, matu manchu shuma mineen afuu'lli boorrasanoda girgidnaan hundaan irreeshshora, Tililleenni wollo fintaakkata, su'mmi fintuta, keenato woraqattataa.

Xawu ikkoodaa horarriichchin aluudu xuufi seeri keo awwaada ikkoomanchi beeti heechchata mereeru assano xawu saww yamamimba'a; hujissa abbishsh kotisano. Fidali bifu afuu'uiintas xalla xuufaa yamamota dandanoo ihanoo ikkoodaa xuufi seeriichch qorabamano qoorima keenaahcha wiinshanoba'a. Ikkotannee xuufi,seeru xillalla ikkee hiiratut yoosia inso sawwitta.

Abbisanteentaa rosaannu! Xuufi seeri mahoomat teesu caakkiteekk'nne?

_____.

Xuufi seeru minaade heechchaan aphphaqamanogu'nnula?

_____.

Lamint xa'mmut xabbit caakkiteekki'nnda:

1. Xuufi seeri mahoomata gagi'ne yanniin annunku annunku kifili'ne jaallaa balalleeshshe.
- _____.

2. Xuufi seeru minaade heechchaan hattigoon aphphaqamanoga teesuu annunku annunku gagi'ne yanniin kifili'ne jaallaa balalleeshshe.
- _____.

"Xuufi seeri shoohaakkata"

Kannigiin gardabbus keenamanoo aazeentas yoo daniineetina heechchata mexxu assi hanqaff aff; annannata caakkishshaan hinc yanotannee wolo xuufiichch annannaihana.

Hikkannii xaafammoru horunku xuufia seera te seeraaba'a yano ooda sawwittigiin, aluudiin keoo sawwittaakkaachch garita ihanoo xaafammo xawu horuuku xuufi seera yamamanoba'a. Ikkotannee xuufi seeru bikkantee qooccato hujee xallii aassamanoa su'mma. Tiqooccato hujit mannii annannata annannata gambittaakkatana heechcha hagarrata xuudisii danditaa, manni sawwittita caakkishsha. Mannaakkat gagiihaansaa heechchaahaanasaamaccooccamanossara saww yitaana qulxitaara

tuuten zahiccussa afee tateen belelleessaaii anga lubbiineet, Ka sawitta xuudanogiin wb, Zarihuun Asfa awwann yoo sawwitta afuushshi qaarseeu.

Xuufi seeru angaa lubbi, Anga lubb ikkotanneedanu yoos. Danu heosiichch ammoo mannoomata ulano, qafadano; hittigunta bajigisano. Kuun ammoo dagamanoo, manni haaluna hujit, mannu qoocatoonina minaabokkiintas bargamm yoo mexxoomat, xuudamanoruna qoocceeru mexxu ikk bikkammee bifiin hinc yittoodaat. Xuufi seeri mahoomatannee aassantoo aannit abbiss batinaashshatana annannata annannata ikkoodaa, tann roshsha gardabbina, xuudisii hasammo wudigiin qu'mm yitee aannitina caakkishshata wb, zarihun Asf, awwann yoogiin afuushsheemmaau:

Teeso iillanqaxeechch keoo qome qome sawwittaakkata goollinan, xuufi seeru annannata annannata bifaakkan afee tateen qoccaman mannitannee manniin, mannii qixxamano gambayyaata belelleesanoana heechchataa garitaa mexxu assi afanoa; ayoomas laagaanii xuufiinii ikkee qooccatota huj yinota dandinaamm. Kuun gomesigiin qexeeshsha seera, finka, qeraa'rruna gabbanchu eno xuufa hittigunta karro'oonin angalubbiin hinceennu yoossa xuufaakkatana annannata annannata afgale aphphuta afano yua. Tixuufi seeri bifaakkat annanna ikk dagantaa gagissa annannooma haalu heanaansa, horunku xuufi seeri sheefita ikkootannee ammoo qabe haalu yoossa. Matu xuufu xuufi seeri hujeen bargamota dandanoo ta annannoomana qabe haalaakkata aff dagammeeii ikkodaat. (Zarihun Asfaw 1996:3)

Aluudiin aassntoo tuute aanneechch aagiccii dandeennoohu, xuufi seeri qooccanhchi woqqoo xuufiinini laagaanin ihus, keisina heisi mashkaatat manchi beetu ikkogaa aazeentasin garita,

heechchatana dana, maxxoomaan hanqaff maxxu assi ereerr hincuus
xuudii dandinaamm.

Qaarsi Roshshata

**Awwant yoo xa'mmaakkata aluudii aassantoo caakkishshagiin
fintiteen xaaffiyye.**

1. Xuufi seeritannee hinc yitoo aannita maxxu assiteen
hincaiiyye.

2. Xaafammoru horunku xuufi seera ihanoba'a yano yanna
agudishshaan booyyeeshshiiyye.

3. Xuufi seeri aazeen garita, heechchatana dana yamantaaru
mahaan? Annanka annannka caakkishshe.

1.2 Xuufi Seeri Annannata Annannata Kasaakkata.

Batinaashshat xuufi seeri kasaakkat yooqa afee huruur maleessat
caakkissaau; annoo'oo daggeenatariichchi mammatussa hannoo
caakkishshaiyye.

Qorabamano dandu: rosaannu tann roshshaachch zakkiin xuufi seeri kasaakkata gagiintassan caakkisu dandua.

Abbisanteentaa rosaannu! Aluudiin akeekkeenta enut garita ihuhaa ihu hooguhaa awwanti yoo caakkishshagiin qorimmiyye.

Xuufi seeru haraara inso sawwitta ikkoga aluudiin yoo boqo xawaan xuundeemm. Ikkotanne xuufi seeri kasaakkata keinsaamm jaata yoosi haraarimatana annannata annannata shogaakkata xuufi seeri aazeen bargu hasisano; yeen afuushsheemma kasaakkat batinaashshata ikkootannee kann boqo xawi aazeen qomesira mexxu assin xuudii akeenkaamm.

Xuufi seera qomegiin lame abbabbaannuta kasaakkaan beehii dandinaamm.

Isso' oont.

1. Xuufaamu xuufi seera
2. Laagaamu xuufi seera.

1. Xuufaamu Xuufi Seera

Abbisanteentaa rosaannu: xuufaamu xuufi seeru laagaamo xuufi seeriin yoosi mexxoomataa annannoomata caakkisseen booyeeshshiiyye.

Qorabamano dandu: rosaannu ta roshshata rossooiichch zakkiin xuufamo xuufi mahoomata caakkisu dandua.

Abbisanteenta rosaannu: aluudiin hinc assiteenta sawwittu hawanka garitandoo awwanti yoo caakkishshaan xuudaqqansiyye.

Xuufaamu xuufi seera yinaamii xuufiin afuu'lli dagamanona aazeentasin garena eno xuufa yammam lamo qome qome shogaan beehamanoa. Tann shogaakka mereeroon yoo annannomata awwann yoogiin xuundun:

A. Gare Xuufa

Gare xuufu eno xuufiichchi miin annanna ihota dandano?

- ❖ Cu'mmameegiin assammanoana huje aleen xuudamanoa.
- ❖ Horant enoxuufi shogaakkat aazeentas dagamu hoogii danditaau.
- ❖ Heessisi cu'mmamma duuhaaniat bagaan heesaswole duuhaan haraarsiite xuqqisii akeekeenno duuhat heaaba'a.

B. Eno xuufa

Eno xuufa yu ma yuan?

- ❖ Manni bare hoshsha lenqeeqqina gambitti aleen shoohant xaafantaa qooccatota huj.
- ❖ Bikkantee gare aleen shoohamm danaammogga makki hinc yanoa. Eno xuufi shogaakkata haraaraggiin ta'mmano, Eno xuufa xaafeenno tekniikkataa hujeen hosisano.
- ❖ Dansu, makkisu hittigunta irreesu hasisano.

Gare xuufi aazeen aagii danditaa xuufaakaachch daddaabbet, heechcha heessu, dudubu, sereeggina serekketi xuufu, baadi heessaakkat, dagisiishsha k.k.a naqqasamii danditaau.

Eno xuufi aazeen aagii danditaa xuufaakkat aaziichch gabbabchu eno xuufu, qexeeshshatina finku agudishshata ikkaau.

2. Laagaamu Eno Xuufa

Roshshaantasi aagiichchi bireen awwant yoo xa'mmaakkata lamii lamii ikkeenan fanqashshuta aassiiyye.

1. Laagamuu eno xuufu kambaati minaadabi mereeroon yoo yiteen saww yiteenan? Fanqashshu'nne yoo yitaaiita ikkeeda mammatus qaagii akeekkiyye.

_____.

Qorabamano dandu: rosaannu tann roshshaachch zakkiin kambaati minaadabi mereeroon kulamano laagaamu eno xuufa fintu dandua.

Abbisanteentaa rosaannu: aluudii akeekkeenta akeeku woroodiin aassantoo caakkishshaan xuudaqqansiteenan garesi maleesu gubbuursiiyye.

Laagaamu Eno xuufa ayoomas laagaan ikk kuliin, lallabiin, te geemmariin bikkantee mexxooma heechcha gambayyaataakkaan assantaa laagaamita qooccatu. Laagaamu eno xuufu matu bokki bahila, wogahaa rosammoraa hittigunta heesaa higiseennona annanna annanna qooccommoraa heechcha hagarataa caakkiseenno angaa lubb. Laagaamo xuufi seeri aazeen bargantaariichch lallabut, maut, xinkut, geedu, boolladut k.k.a.naqqasantaau.

Qaarsi Roshshata

1. Qome qome xuufi seeri kasaakkata yamantaara xaaff, annaanka annaanka kasaan aagii danditaa xuufi seeri hagarata malah.

Foolooccatisi Goollituta

Kann foolooccatoon annannata annannata bogo awwaadaakkata keisii dandeesammeeu. Keoo qome bogo xawaakkaachch awwant yooraa gabbanchon xuudii akeenkun:

Xuufi seeritannee aassantoo aannaakkata keinsaammi jeechchuta, annannata annannata jeechchoon sereeggitoo hayyo'aammat mannaakkat, xuudisagiin, hujesi kasigiin, gambittigiinina maleesissagiin batinaashshata annannata annannata aannita aassiteeu. Tann mashkaatoon xuufi seeritannee aagisanoe yitaaru horunku gagissa sawwitta afuushshiteeu. Xawu ikkodaa horaanta mannaakka sawwittana aannita tann roshsha aphphoon keisu jeechchogiinin ikko hasisanogiin dandeesanoba'a. Ikkotannee roshsha yaadigiin goollantee aannita aassu hasisanoa. Xuufi seeru manni oosut sawwittassa caakkissaataa hayyu. Xawu ikkodaa

agudanogiin qixxamm xaafammodaa laagaakkaan caakkee hakku xawuhuu xuufi seeraan wollisamano yinaamba'a.

Qomesi yaadussa agudishshaa tekniikaamu, roshshaamu, gaazeexaamu, maleesu aassitaa xuufaakkata horanka ihumboddaa batinaashshus xaafaannu xuufi seeraan ma'nnita aassitaaba'a. Mammattit xuufi hagarat ikkoodaa horabbaanin xuufi seeru anga lubbiga ikk wollisamano. Karo'oo aaziichch mammatussa akeekuta, anga lubbi dandeehua yamamano xawu heossada hujeen hossaau; hikkaan ihumboochch ubbee hujita ikkaau.

Xuufi seeri annannata annannata kasaakkata xuudanogiinin xuufi seeru qomesigiin lame abbabbaannuta kasaakkaan beehamanogana xuufaamuna laagaamu xuufi seera yin beenkaammiga xuundeemm. Xuufamu xuufi seera yinaammii xuufiin afuu'lli dagamanoana aazeentasin eno xuufana gare xuufa xaazh afanoa. Laagaamu xuufi seeru ammoo ayoomas laagaan ikkeena kuliin, lallabiin te geemmariin bikkantee mexooma heechcha gambittaakkaan assantaa laagaamita qooccatu.

Abbisanteentaa rosaannu! Hagiin ikkeen:

1. Xuufi seeri mahoomatannee matu qartuma ikkee sawwitta aassiiyye.

2. Laminta xuufi seeri beehanchaakkata haraarsiteen caakkishshiyye

_____.

3. Eno xuufu gare xuufiichch miin annanna ihanondoo caakkisseen kulliyye.

_____.

_____.

_____.

_____.

Foolooccato Lamu

2. Afgale

Aagga

Kann foolooccatoon xuufi seeri matus kifila ikkoo afgale roshshat hinc yitaau. Foolooccatoontasin afgale mahoomat, afgale haalaakkat, afgale tamitina assammoru hittigunta afgale hagarrata kann foolooccatoon keaa gabbeemata boqota xawaakka, Rosaannu kifili aazeen heano rosina rosis maroon baq yit beeqgamu hasisanossa.

Foolooccatosi Yaadaakkata

Booradaannu ka foolooccatu xooffoohanniichch zakkiini:

- ❖ Afgale mahoomata annanna assitaau.
- ❖ Afgale haalaakata annanna assit fintitaau.
- ❖ Afgale hagarrata annanna assit ta'mmitaau.
- ❖ Haasaawwaanin ikko xuufi seeraan afgale ta'mmitaau.

Rosisina Rosi Hayyuta

- Booyeeshshata /caakkishshata/
- Gagina hagi huijita.
- Annannata annannata xuuffaakkata anabbabu.
- Gabbootiseen hincuu
- Fanqalaansaqqamu
- Fanqashshuta aassu.

Keenanchi Hayyuta

- Laaga xa'mmutana fanqashshuta
- Projekti hujita
- Hagina gagi hujita
- Fanqalaansaqqamu
- Keenatuta.

Rosisi odaata

- ❖ Mojullata
- ❖ Annanata annannata maxaaffata

2.1. Afgale Mahoomata

Abbisanteentaa rosaannu: annoo'oot he'eenanta minaadabi mereeroon yoo afgale daggeenan? Hannoo afgale yu ma yuandoo kifili jaallaakkahaankki'ne kulliiyye.

Qorabamano dandu: tann roshshaachch zakkiin rosaannu afgale mahoomata gaga dandit booyyeessaau.

Abbisanteentaa rosaannu: hannoo aluudiin aassiteenta caakkishshata awwant yoo cakkishshaan tuuteeccansiteenan gaga'ne woyyisansiyye.

Afgal, lallabeenan te geemmareenan bikkantee mexxooma heechcha gambittaakkaan assantaa laagaamita qooccatuta ikkan, mato bokki bahila, wogana rosammora hittiguuta heessa higiseennotana annanna annanna qooccamanoriinka ikko heechchaa fanqashshuta caakkiseenno angata lubb. Ku Ti anga lubbu bokkaakkat qeeraa'rro doolli heessaantassa xaazzo miinja ihiichchin higg hegeegoontassa qooccatoon bargit assitaa ka'llaqqanchiin qooccantaa batinaashshata gambittaakkata balalleesaaaa. Ti laagaamit anga lubbu annannan xuufiin ta'mmitumbu bokkaakkaa mahoomata, ayoomataa ammanaatutaa qalanchii higinisii abbat kaalatut yooseta.

Afgaleen minaadabu mahoomas dagsiisano. Heessass qalanchii higinisan sheefesi awwa'naqqancha moshshit dagsiisi tamit yoose. Afgaleen mexxooma heechcha aphphut qorabant heunta assamano.

Mannii hiilat duuhat gorru, moosu, oluna wolunku heechchata borqisano gambittu iillanoda afgaleen qoraphphu asseennogu kulamano. Danaita roshshata awwann waalano qalanchii afgaleen higiseenno.

Afgale qome buulleechchut mato bokki annannata annannata gambittaakka. Baasankas heechchasa aphphut abbiss kotima ikkoo bokkaakkat bare hoshshassa aazeen qooccantaa annannata annannata daqqanchaakka mashkaatoon batinaashshat afgal buqqaau.

2.2 Afgale Haalaakkata

Abbisanteenta rosaannu: Afgale haalaakkata yamantaaru hakka'rrootaandoo fintiyye.

Qorabamano dandu: rosaannu ta roshshata rossooiichch zakkiin afgale haalaakkata yamantaaru hakkarratindoo gagassa dandit fintitaau.

Abbisanteentaa rosaannu: awwant afgale haalaakkat fintanteeu; hannoo ki'nnee fanqashshoon daqqansiteenan gagakki'nne keenniyye.

Afgale haalaakkat batinaashshata ikkoodaa gomesiru ihanoruna dooramanoru annannoomata haalaakka. Karo'oota bargin wolita haalaakkata awwann xuundaamm.

2.2.1 Higgaa Woqqoo Laagaaniat.

Afgal higgaa woqqoo laagaaniat yu ma yuandoo caakkis xaaf.

Afgale qalanchiichch qalanchiba higgaa'ii laagaaniat. Ikkotannee afgal kuliin, lallabiin, geemmariin k.k.a. hinc yitaau. Afgal laagaaniat higgaii yu xuufi hagariin xaafamm attamm ihu'na, doolliichch doolla, qalanchiich qalancha higgaa'ii laaga taqeeniat. Xawu ikkoda'aa afgal xuufiin hinc yitaaba'a yu afgal xaafantaaba'a yuaba'a. Annannata annannata afgale xaphphaeen xuufiin hinc dandeenno. Agudishshaa annannata annannata lallabutana maauta xuufiin attamantiyan xuundeemm. Xawu ikkodaati afgale hagarrat wiimat ayoomatina danu heanosaa ihanoriin hinc aeemmadaat.

Laagaan qalanchiichch qalanchiba higgan waattoona teesuu assantan yoo afgale aaziichch awwant yooraa xuundaamm.

- Jeechchoon jeechchoonina doollaakkaan haasaawwantaalallabuta.
- Maganu uuccaqeenno seeraan hinc yano xaalootu, uusatutina geemmarut.
- Hogobaan, shuunibaan, haxiidibaani otaeennobanii woleenta heechchata dikkissaa hujebaan geemmareennonna kulantaa afgal.
- Lali zeemabaan diraameenno diraanchu.
- Oonnata zee, abaam diraameenno diraanchu
- Bollochchaan, ooso alachchaan guffeenno shalat
- Dahaan, seeribaana, huqubibaanina wole gambittaakkaan kulantaa maaut, wogu, naacu k.k.a

- Maagana maalaalsiissaa hujita hujitto mannaakkaa kuleenno geedu, qexeeshshat, heesu, qomitaikkaau.

2.2.2 Insammo Jeechchuta Xabbaeen Kulii Dandeenoba'a.

Afgal hakkadakkanne qooccantoo yiteen sawwiteenan?

Afgal hakkada insammondoo dagaanchuyoosba'a. Afgal ammoo hinc yanoo afee tageeniat. Afooammoo hakkada insammondoo xabb yi dagamanoba'a

2.2.3 Gabbanchoggiin Hinc yanua.

Afgale hinceennu hattiguta ikkodaat manna baq-baq assii dandanoo?

Batinaashshus afgale hagarraat gabbanchu hagarriin hinc yitaau. Afgal gabbanchoggiin hinc yitaa qomesi mashkaatut laagaan hinc yitaana qalanchiichch qalanchiba laagaan higgara ikkootannee shalalaaggiin sawwitti aazeen afeen qaagii hittigunta habantumbogga assamano. Kanniichchin alliishsh kulaanchusina maccooccaannu daqqant egertaaii gabbanchuta jeechchoo ikkotannee, kulaanchusina maccooccaannu mato gambittaa daqqantaada hikkann gambitaan xallaanin goofu hasisanotannee gabbanchu bifu heosita dandeeu.

2.2.4 Assanchu Ayoomatans

Awwant yoo xa'mmuta fanqashshiyye:

Assanchu yoobaii afgal mato qalanchiichch wolo qalanchiba higii dandano. Garita/qophphana yiteenan fanqashshiteentaachch zakkiin, Gajjaajjukki'nne caakkisseen kifili'nne jaallaahaanki'nne kulliyye.

Qorabamano dandu: assanchu yoobaii afgale yeennoru heii dandeequmbuga daggaau.

Abbisanteenta rosaannu! hannoo awwanti yoo caakkishshataa ki'nnee fanqashshutaa xudaqqansiteenan garesibii ikko enkee'nniyye.

Assanchu afgalee illichuans /askuala/. Assanchu yoobaii afgal sawwi yamantaaba'a zarichuun Asta kaan zuudanogiin haraara sawwitta hincaeeu.

Qawunka awwann yooga hinca'nneemm.

Afgal assanchu yoobaii agoomat yoosiba'a, qooccanchuunkus ikk qalanchii higanogu assanchiichch annanna ihumbua. Hakku afgalii assaanchisti taqeen mato mexxooma heechcha gambittaa te xaacci mashkaatoon beeqqamaanni birreen kulamano, lallabamanoo te geemmaramanoo assamchiin hinc yaano bagaan, xuufaamo xuufi seeriga mexxo xaafaanchiin qixxamm woragataan afuu'lli mexxin

anabbabamumbua. Afgal wiimata ayoomata daqqanoo, anga lubbi abbinnis lyyaqqanoona beeqqamaanni wozana ull tumatus Iillanoo bireenassa assammoodaat. (1992-22 ZA)

2.2.5 Dooramanua.

Rosaannu! Afgal mexxobbaan heanoba'a te doramanoa yeenno gajjaajjut miihaat? Ontita oosuta afii dandano haga qoocciteenan haasaawwiyye.

Qorabamano dandu: afgal horata jaata mate ma'neen xallaan heii dandumbuga aagiccitaau.

Abbisanteenta rosaannu: Aluudiin hinc assiteenta caakkishshata woroodiin yoo qaagishshaan xuudaqqansiteenan fanqashshu'ne moshshiiyye.

Afgal higanoo qome woqqoo laagaaniat. Ikkotannee laagaan kuleenteesuu kulennoo, lallabeennoo, aseennoo ikkobii wonasi lallabuta laagata laagaan qaageen yoogan hincuu hawwisano. Matu Manchu matu maccooccee afgale fanqashshi wolo manchii kulaammyeedahincarii dandanoo aphphusinaqartumas gaffaru'na tuuteheessas aff gagisi hinceenniiniat.

Aluudiin xuudii dandinoommigankaafgal laagaachch keoo dooramano; Dooranchusin laagaakkaan, shoosaqqaakkaan, te wiima sawwitti gardabbaan ihii dandano. Tann duuhann habantoo laagaakka te shooswaakka qooda wolus xawaqqaachu gagisi laagata te shoosawwa qoocci aassii dandano yua.

Tann duuhaanin afgal dooramii danditaau, xawu ikkoodaa afgal dooramano yinaammida qomesi qartumate higsii hashsho xawa doorano yuaba'aAgudishshaaawwant yoo lamit afgale'eet annannata annannata ma'nneen xawaaqqantaahaarra. Annannoomassa xuundun.

Ag.1. Waaltaant yaan wuda'a daaphphan

Wodalloomaa'e Illeen injjijjita zaassan.

Ag.2. Waaltaant yaan wuda'a daaphphan

Wodalloomaa'e illit baradiga shiiltan.

Laminta afgale xuundaammi jeechchuta laagaakkata annannooma bagaanii higsii haseemma sohinoon annannomat yooba'a. Hikkannii afgalee dooranchii haalu yoo yinaammii kannigiiniat.

2.2.6 Hagiin Assammano.

Abbisanteentaa rosaannu! Afgal mexxin huje te assanchi aleen hosii dandeeqitumbuu miihaat?

Qorabamano dandu: afgal hakkadaa hagiin assamano assancha ihusi zahiccitooiichch zakkiin isso'oonti beeqqamii akeekkaau.

Rosaannu! Hannoo fanqashshu'ne woroodiin hinc yitoo caakkishshaan xuudaqqansiteenan garesibii dagii akeekkiyye.

Afgale mexxu Manchu mexxinsin assota dandanoba'a. Afgale haaliintassa hagiin assantaahaarraa. Matita afgale assiiha kochch kochchoda lamu telamiichch aluudu ikkee mannu

(beeqqamaannu) heu hasisano. Agudishshaa matita lallabuta lallabii kochchoda matu lallabu lallabano assaanchuna matu maccooccaanchu heu hasisano.

Hittigunta matita xinkuta xa'mmii matu xa'mmamaancho heu hasisano baganii, matu xa'mmaanchu mexxinsin wolu mannu yoobaibbaan xinkus hincarii dandanoba'a. Wolo wudiin manmatit afgale hagarat batinaashsha beeqqanmaannu hassaaru you. Agudiishshaa matu oonnata kulanoaanchch, matu bollochchaan quffan shalata alaphphaanchu, matu woggeeayyaani alaphphaanchu....xuundaammi jaata batinaashsha beeqqamaannu hasano. Hikkaan ihumbodda lamona qawo beeqqamaanniin maranoo ikkoda danussa

ba'ano. Higissaa sohinnuut wishiiishshiteeii ikkaau.

2.3 Afgale Tamita (Assamanora)

Afgal mexxooma heechchaa ma tamit yoos yiteen saww yiteenan?

Qorabamano dandu: rosaannu ta roshshata xooffooiichch zakkiin horarita afgale tamita hagiin ikk fintitaau.

Rosaannu! Afgaletannee hagiin hincassiteenta caakkishshata awwant yoo qaagishshaan tuuteeccansiye.

Afgal batinaashshu mexxooma heechcha tamit yoos. Manni heechchachch buqq, manniin hujatamm fanqall manniin hinc yanoo ikkotannee mannii aassano tamit batinaashshata. Xuufaamo xuufi

seeriga manni annannata annannata gambittaakkata shoohuta assi keanotannee minaadabii aassano kaalatut abbata.

Afgal bokki aazeen ihanona qoocantaa gambittaakkat horant caakkitaana qeraa'ro doollii egertunina qaagantun xaffautaaai afgale tageeneet. Kanniichchin aluudu xuufi seeru fuu'llmbo minaadabi /bokki/ aazeen afgal mexxinsin aassano kaalatut abbata. Tuuten afgal qoocceesi minaadabii aassano kaalatut shalalaaggiin xuudamubua. Afgal mate minaadabi botoliki, Ikomoome, mexxooma heechchana sawwitisi hagarrata xuudisanogu abbish xoqqeemaa. Afgale kaalatuta wolloon bikkeen afuushshu dandeehisumboddaa roshshas caakkisii xalla bikkautee assanchaakkat awwann yoogiin hincyitaau.

2.3.1 Caakkissi Hujit.

Afgal hegeegoontannena galteentanne ma ma duuhaakkata caakkisii danditaau yiteen saww yiteenan?

Qorabamano dandu: rosaannu ta roshshata xooffooiichch zakkiin afgal heechcha duuhata caakkisii abbat tamit yoosiga dagg bare bare lenqeeqoontassa ta'mmitaau.

Abbisanteenta rosaannu! Aluudiin hinc assiteenta caakkishshata shoohuta assiteen awwant hinc yitoo qaaggishshata hanqa'nnanisiyye.

Mannakkat qooccatona heaa uullatannee sawwyitan dagu hasisanossana fanqashshuta hassa abbiss batinaashshat xinkutina beessichchut duuhaakkatyoou. Mamchi beetu haliintas xa'maanchua

qooccancha. Ikkotannee sawwittas keisaa xammaakkaa fangashshuta daqqumbodda foolooccatu daqqanoba'a, xawaakka mahoomata, qoocammoga, hannoochch waallondoo? Mexxoomatana annannoomata, mashkaatutana qooccamano laalutak.k.a dagota hasano, maqoos, sawwittisi baqqittuna qooccanorii haraarimat aassitoosi bikkiin xa'mmaakkaahaans fangashshuta aassota yak yano. Heegeegoontas yoo duuna, dambala, ameezaana, qooccatu bifa gagisi qooccatoo□rehut waaltaagak.k.a sawwitts xa'mmuta keisan follooccu kamanos. Buullat miiha qaltaaba'a? Geegit miiha kinuoddaqqitoou? Ankarabbichchut miiha ankareen burryitaau? Gotiichchi matise zakki wudi lokkat miiha gabbooxxitoou? k.k.a qooccatoon ikkorunaxa'mmaakkat hawaisaas: Tann xa'mmaakkaana beessichchaakkaa fangashshut aassantaa woqqaakkaachch matus ammoo afgaliat. Aassammosi fangashshut garita ikko qophphana, gareentas hooqqammon hooqamu hooggo, manchi beetu jeechchoohaans sawwittus keisano xa'mmo fangashshuta aassano. Fangashshus aassiintas ammoo sawwittas foolooccisano. Kanniihaat afgal caakkisi hujita hujattaau yinoommii.

2.3.2 Qaarsina Kaasi Assancha

Qaarsina kaasi assanchaakkat horanta jeechchuta qorabant minaadabi aazeen egertunta ma assu hasisano yiteen saww yiteenan?

Qorabamano dandu: qaarsina kaasi assanchaakkata kifili aazeen hattita ta'mmeennondoo zahiccitaau.

Abbisanteenta rosaannu! Hagiin ikkeen fanqashshu'ne xuudeentaachch zakkiin garesi fanqashshuta dagii akeekkiyye.

Annunku annunku minaadabu/ Bokku/ aazeentas /xaphaantas/dagantaa mexxooma xaxxittaakkat, bahiluna aphphut qorabant afuu'llitunta afgaleen dikkissaau. Minaadabisi woguna rosammoru bau'na qalanchciichch qalanchi folun faareissaau, abbisantaau. Maagoomat, amma'nnamu, zumimat, abbiccamu k.k.a. Annaanka annaauka manchi sawwitti aazeen aagun afgaleen kaasamano, qaarano. Minaadabus baadi heessiin, maagoomaantassana bareedata hujeentassa qaagantaa mannaakka heesa afgaleen abbisani dikkisanii raga'ano qalanchii sawittaan kaasamanoga assano.

2.3.3 Buqqicceenno Assancha.

Hakku manchuhuu affosi hawwiichch buqqiccano hagaru mexxoot. Garita te qophphanaa yiteen fanqashshiteentaachch zakkiin gajaajjus caakkisseen xaaffiyye.

Qorabamano dandu: rosaannu ta roshshata xooffooiichch zakkiin annannaa annannaa hawwiichchi hattigoonaaggiin buqqicci dandeennondoo caakkissaau.

Abbisanteenta rosaannu! Kanniichch awwant hinc yitoo qaagishshata ta'mmiin ki'ne'ee fanqashshutaa qormiyye.

Mannaakkat bareen bareen hossaa heechchantassa annanna annanna hawwa higisii danditaau. Ta sheneissaana hawwissaa hawaakkata jeechchoohans ikkodaawoyyano qoccato alama qoocceen, hikkann

kohichcho alamaan aagg bajiqqamii hassaau. Kannii afgal abbishsh kaa'llano.

Agudishshaa buxximat wiintee alamaan minaadabu lallaboontassa buxichchu qabaaxxaamiin, hawwaanchu womi beetiin aagissas. Tann jeechchoon gagassa bajiqqansit jeechchoo ikkoda garesi buxima alamiichch buqqiccitaau.

2.3.4 Rosisi Hujita.

Afgal manna rosisi maqoo yoos yiteen saww yiteenan? Fanqashshu'nne yoos yanoo ikkoda caakkisseen xaaffiyye.

Qorabamano dandu: afgal oosuta rosisi maqoo yoosiga dagg, bare bare heechchaan hanqa'nnansitan ta'mmu danditaau.

Abbisanteenta rosaannu! Awwant yoo qaagishshata shoohuta assiteen ki'nne'ee fanqashshuta xuudaqqansiyye.

Afgal manna rosisi hujit yoose. Annannanka xuufi bahilu yoossabai minaadabibaan afgal xabbeenata rosiseennota odaa. Maaut, lallabutina xinkut, he'eenno seera, bareeda haalana hayyo'oomata rosisano. Oddaqqeen noga, iteen noga, afuu'lleen noga k.k.a. seerraakkata haaroo qalanchii afgale tageen rosisano.

2.3.5 Uurrisina Aleen uurri hujita

Afgal qalancha hattigoonaagiin hiilata hujeechchii haalatiichchi egedota dandeeqqano?

Qorabamano dandu: rosaannu ta roshshata rossooiichch zakkiin aafgal ciilla haalata woyyisii yoos tamita fintitaiinii ta'mmitaainii.

Abbisanteenta rosaannu! Awwant yoo qaagishshata shoohuta assiin fanqashshu'nne qormiyye.

Minaadabu raga'ano qalanchu bareeda haaliin shuunamm, bareeda qalancha ihunta afgal abbata kaalatuta aassitaau. Minaadabuqalanchus hiilata haalaakkatagiban, bareedimat fu'llitun /leun/ afgale taqeen aleen uurrano. Agudiishshaa hiilaa yamantaa halaakka aaziichch moggut, idiidu qophphanu.... k.k.a. Ta hiilata halaakkata ammoo qalanchus assumbogga "Moggaeen afamiichch angat qoraphphu," "Qophphanaanchuna shinqit galtan biillitaau" k.k.a. yeenan afgale taqeen aleen uurri hujita asseenno.

Qaarsi Roshshsata

Awwant aasantoo xa'mmaakkata hagiin ikkeen fanqashshiteentaachch zakkiin kifili'nne jaallaahaankki'nne onxahiishshiiyye.

1. Afgale mahoomatannee caakkishshiiyye.

- _____.
2. Afgale haalaakkata yamantaara fintiyye.
-

_____.
3. Batinashshas afgale hagarrat gabbanita bifaakkaan hinc yitaaii miihaat?

_____.
4. Afgale mexxooma heechcha kaalatut mahaan?

_____.
5. Afgal doorantaa haala agudishshaan hincaiyye.

_____.
6. Mate afgale assanchu heechchatans yamamanoo miihaat? Hagi jaallaanta'nnen haasaawwiteen kifili rosaannii hincaiyye.

_____.

2.4 Afgale Hagarrata.

Afgale hagarrata yamantaaru hakka'rrootan?

Qorabamano dandu: rosaannu ta roshshata rossooiichch zakkiin afgale hagarrata fintitaau.

Abbisanteentaa rosaannu! Awwant yoo caakkishshat afgale hagarrata bareedaga assit affeehaara; hikkaan ikkotannee ki'nne'ee fanqashshoon ilansat yoosigaa yoobaigaa mooshshiyye.

Afgale lamo hagarrii /bifiin/ hinc yano. Wonasibii lallaboonina biddiqoxuufiin ihaniyan lankisibii qexeeshsha bifiinina geemmarooniat.

Biddiqo xuufiin hincitaariichch: lallabut, eno xuufu, mautk.k.a. Qexeeshshaanina geemmaroon hincitaariichch ammoo oonna geedu, boolladut, woggee ayyaani alachchat, huje aleen alaphphenno geemmarut/shalat/ k.k.a.

Lallaboonina biddiqo xuufiin hincitaaru.

1. Lallabut

Lallabuta yu ma yuan?

Lallabuta yitaa laagat naacaakkata bargu'na afeen lallabeenno lallabuta horanta affaau. Lallabuta lallabu inseemmachch doollu higgueu. Tann mashkaatoon lallabut abbiss ejje doollira yamantaa laagaame qoocatoochch mateans. Lallabut haasaawwina maccoocci hasant lallabeennoga haabdoollichheessiaazeen manchi beetqoocatoon qixxu ihunta asseeu. Kanniihaant lallabuta lallabu manchi beetu hagiin heu insee jeechchoochch kei yooxaa yamamanoohu.

Lallabut annuuku annunku Manchu heechchaanta assanua. Lallabu heechchata ikkotannee lallabeennumboochch heii dandanoba'a. Maanaakkata, manna te ameezaannata, manqattatana hila ayyaana assi ta'mmano.

Lallabut lallabeenno maroontas birsanoo, mereeraanchuna zakkaanchu yoosii ihaniyan, insosi aleen gagisi hayyoon jeechchuta, ma'nnitana heessa dagisano. Lankisi kifilaanin qomesi lallabuta hinca'an zakkaanchos lallabo maroon Iilleemma laaluta xuudisano.

Kaanin ikkotannee lallabo bifana hinceenna xundaammida batinaashshata bahillaan mexxoomat yoos yamamanoda /lallabuta lallabuta yeen insuna lallabus fanqashshiiyye afooe daaboon abbaashshiiyye yeen xoofua/.

Wolo wudiin lallabut lallabantaaai:

- Jeechchuta higgisii
- Ali hii'rrii/wossa Ka'mmii/
- Rosisii ihaniyan maagoomana maana maleesu aassanotannee assanchus danaamua. Hikkannii lallabut bajigissaaainii, rosissaaainii.

Lallabut sase qome qome kifillaan beehamii danditaau.

Iso'oont:

1.1. Gizzagudata Lallabuta

Rosaannu! Gizzagudata lallabuta yu ma yuandoo caakkisseen xaafiyye.

Kann kifilaan ma'nnit aassantaa lallabo maanaakkat ameezaannata. Ihun bagaanii ameezaannas assitaa assanchuna assanchussan lalliisano laalut, manniinina wole qooccatoon bargi daqqanchu heanossa. Annannanka ameezzaannasi haasaawwaan, assamanoraanina horiyyata maanaakkaan aagano. Gizzagudat lallabut wole lallaboochch annanna assitaa haalaakkat yoos. Isso'oont:-

- A. Lallabuta lallabeennoga gashooshshamme lallabotiibataee sawwittuu yoosiba'a. Hinceennunkusagudxamanua.
- B. Batinaashshus tishshitta aassanoo maana aleeniat/Iyyaqqu, abbinni qorphphu.k.k.a/
- C. Qarummaakkata hincattan fintitina xabbeenaggiin, binnattina haraarsit ihu'na maaxammogaant.
- D. Abbus assanchuna afuu'llano ma'nnit ameezzannat assitaariin bargamm aphphammeehaa.

1.2. Ayyaani lallabuta

Ayyaani lallabut wole lallaboochch miin annanna ihii danditaau?

_____.

Ti lallabut ayyaanaakkat haalbiffata ikk beeqqantaahaa. Aqqamaannu, sheexaanu, rehee manni ayyaana aguddaaru assanchiinina uurrishsha mannoomaan beeqqantaahaaba.

Iittanteentaa rosaannu! Hanno lallehi hagiin ikkeen awwantaa xa'mmaakkata fanqashshiyte:

1. Sheexaanu yoohaarrandoo yoobaeerra?

_____.

2. Sheexaanchu Heewwaane hattibbe malaccoohu?

_____.

3. Ayaanu rehii dandanoorra? Miiha?

_____.

4. Ayyaanu manni maqeechch aluudiin yooru hujatii dandanondoo dandanoba'a?

_____.

Mannisa Lallabuta

Mannissa lallabut gizzaguda lallaboochchi miin annanna ikkaau?

Ti lallabut manni maanaan hincitaataa. Manni haala doorii yeenan mannaakka haalina assanchi aleen shoohamanoana asanchiinka qixxansanoa.

2. Garita Agudano Qophphana

Garita agudano qophphana woleechch annanna assitaa duuhata caakkisseen xaaffiyye.

Ta afgale hagaru mannu alamitanneena alami aleen yoo qooccatoo maalaltoona hawwitoo duuhaakkatanne qooccatootannee ikkorii fanqashshuta aassitaa afgalia hagara. Ta afgale Doktor Faqaada Azzaziga yoo hayyo'aammat lallabuta yitaau. Ihun bagaan yaadus lallaboga wossa kamotaa baareeda haala qooccotaa ihu'na qooccatoo beessichchu hiirina manci beetu qooccatotannee tuute xa'mmoo fanqashshuta hasota yan garena qartumata serekketuta maramota maranchata insee wonaa xeffitta.

Kaan yu garita agudano qophphanu Alami qoocanchitannee, mannihibeetitannee, rehona heechchatannee ejje doolla waallo mashkaatuta aassano, ciiana ameezaannatannee, uulla annannata annannata hagarratannee caakkisaa heessaamit lallabut yoosia.

Manchi beetu hegeegoontas yoo dambalu, duunu, ameezaanu, qoocato bifu gagisi qoocanchitannee, reho waalitannee, k.k.a sawwittisi xa'mmuta keisan foolooccu kamanos. Annannu annannu qoocatoon ihanoru:

Agudiishshaa: Buullat miiha qaltaaba'a? Geegit miiha kinu oddaqqitoou? Ankarabbichchut miiha ankareen burr yitaau? Gotiichchi matis zakki lokkat miiha gabbooxxitoou? Aguddaa xa'mmaakkat hawwissaas. Tann za'mmaakkaa biddiqo qoocatoon fanqashshut aassantan martaau. Yitaariin zakku marant qoocato annanna annanna ikkoru qoocamii mashkaatuta ikkoora booyyeesiin baambeeichchissa, waajjiichchissana hawwiichchissa buqqiccii akeekkaau. Hegeegoontassa maalalsiisano, haaro ikkeete dageenumbu ikk xuudantaa xawaakka maoomatana qoocancha caakkisiin dagi qulxaatussa wiinshitaa'a.

Garita agudano qophphani annanna ikkee maanakkas batinaashshata jeechchuta annanna ikkee qoocanchu xuudamanossaa, rosantumbu haarota assanchaakkata assitaana yoommi alami manniichch aluudu abbittii tekotteehaaora. Bidiqo qoocalut ammanaato aphphutina uusato bifu yoosi afgale hagara ihan, amma'nnanuui sawwitti bajiguta aassanua.

3. Higgo Heessa

Higgo heessu teesohanniichch te waalano heessiichch miin miin annanna ihota dandeeqano?

Higgo heessu higgo jeechcho heessaan shoohamm kulamanoo ihaniyan, batinaasshus mato qoodammee hegeegoon ikko gare heessiichch matu bifa aqqi afgale qooccatut argant kulamanua.

Heessiin, ma'nneenina su'mmiin annanna ikk dagantaa maanaakkat yoos. Higgo heessi wossa kamiichchina qooccatu tannee dagisiichch abba heessa dagisiba marano. Hinceennaautasin xa'mmut xuudantaa'a

Agudishsha:

Hoosaani katamu su'mmas hattiguta daqqeeu?

Buttaajiru su'mmas hattiguta daqqeeu?

Addis ababi aazeen dagamano xallima'nneen yaau (Irrii bekantuu) yamamano ma'nnit hattiguta su'mma daqqitoou? yitaa xa'mmaakkaa heessiin dikkisantee fanqashshuta aff hinc yano.

4. Maauta

Kambaati baahilaan maauta kuleenno gagisiibii ikkee woqqoo yooindo? Hakkarro'oota ikkooga caakkiss fint:

—.

Maaut gabbooxxit qixxanteena caakkitee sawwittaakkata afeetaa yannaakka. Minaadabisi bare bare gambitta gottat balalleessaara ikkan, minaadabus rosammo Iittagiin qooccantaa, qaqawuta doo'rrantee laagaakkan gabbotiseen kuleennoru, xuunshanteena xilla sawwitta afee afgaleta hagarra. Arrabeechch fulanoraa haasaawwi qoorimataa xoqqattaau. Foolaamu haasaawwa haasaawweenno mereeroonii xeisaanniga kaa'uitaau.

Agudishshata: Qophphanaanchuna shinqit galtaan biillitaau

Qoxibii dirrsaamm yitan qorinibii uujjitoou.

Sanuta woqqareemmada illit injiijjeaau.k.k.a.

Maauta xuundaammida higissaa sohinut abbiss xillata.

Abbisanteentaa rosaannu! Hanno o'onti haggaa ikkeen, awwant aassantoo xa'mmaakka aleen haasaawwiteen, fanaqashshuta aassiiyye.

1. Maauta mii kuleenno?

2. Maauta kulii inseennoohu ma yeeniat?

3. Maauta kuleen xoofeenan ma yeenno?

4. Maagoon ta'mmeenno jaat hattanniata?

5. Maauta hoolamis jaata hakkanne kuleenno?

6. Maauta batiseen kuleennoohu hakkans minaadabi kifiliihaat?

7. Maauta abbiss kuliin dagantaaru oosutandoo abbaa manna?

8. Maao kaalatut minaadabii mahaandoo haraarsiteen haasaawwiyye.

5. Xinkuta

Xinkuta kulu kambaati baahilaan rosammeehaa xawando?

Xinkut xa'mmaanchina xa'mmamaanchi mereeroon ihanuana ooso
sawwitta Iiphphisii gambittaakkata zahiccitun asseenan,

Sawwittissa gabala haraarsii manni, amezaannana qooccato annanna annanna haalana bifa zahiccitaaga assii kaa'llanonatuuteeccanchi ayyaanu xuudamanua xa'mmona fanqashshata afgal.

Ti afgal xa'maanchisina xa'mmamaanchisi dandu keenii laagaamua tuuteeccancha. Annannanka sasuanka beeqqamaanni mereeroon jeechchoon bargamm assammo baqq yee beeqqancha xa'mmano. Wolo wudiin xinkut fanaanchut xa'mmutina goollut yooseta tuuteeccanchita maru, xinkut serekketu hassaau. Xa'mmaanchus xillaalana relee beessichchu affee audiishshata hınca'anoda, xa'mmamaanchus agudiishshantas bargi tuuteeccantaa xau'aakkata horanta saww yano.

Abbisanteentaa rosaannu! Hanno ta xa'mmaakkata hasseenta wollo hagiin ikkeen fanqashshiyye:

1. Xinkuta xa'mmeenno jaata xa'mmaanchchus ma yi insane?

 _____.

2. Xa'mmamaanchus ma yi fanqashshanola?

 _____.

3. Xinkuta mii xa'mmeenno?

 _____.

4. Xinkuta xa'mmamaanchu xinkus fanqashshu hooggoda xa'mmaanchii ma aassano?

5. Xa'mmaanchus hoogantoo fanqashshuta hittinta kulanondoo yanoru yoou?

Agudiishshsata: Zahi Zahi xufus xaxxarrata..... (Illea duga)
 Gagihaans qoxxu'na affoo qoxxiisanoo(Angata)
 Lamit qallaakkat elee aleen calcal yitoou.....(Unuunaa)

Qexeeshshaamu Afgale

Ti afgale'eet qexeeshshaan yamantaara ikk, geemmaramii te geemmaramu hoogii dandtaahaarra.

Isso'oo aaziichchin:

1. Bahili shalata

Kambaati minaadabii gagisiibiita ikkee bahili shalat yoosindo?
 Fintiyye:

Tannqexeeshshaan hincitaana geemmarantaa sholant minaadabisi annannata annannata bifaakkata xuudissii danditaa bajigissaa mannooma aazita caakkkishsha.

1.1. Abbinni Qexeeshshata te Ayyanishalata.

- _____.
3. Ziiqo / biddiqo/ qooccatona higgo heessi mereeroon yoo mexxoomatina annannoomata hgiin haasaawwiteen kifila hincassiyte.

- _____.
4. Arrabe bi'lliituna haasaawwi qoorimata leisano afgale hagaru hakkanneet?

- _____.
5. Xawaaqqeenaniyan maccootoontina daggaanti lallaboochch matus doo'orit kifili jollaahaanke hincai.

- _____.
6. Xinkona maa mereeroon yoo assanchi annannoomata caakkis.

1.2. Huje Qexeeshshsata /shalaakkata/

Huje qexeeshshsat hincitaaii:

- Huje hasanata baqaii
- Hujita da'lleen hujatii
- Faareisiina hujesi hoongita kamii ihaniyan, mexxin hujateennona hagi hujealeen batiseenno.

Agu:

Hogo jeechchuta

Hoo yaano Hoga'aanchu
 Hoo yaano Hoga'aanchu
 Ii boora da'llit hogai
 Ii boora da'llit hogai
 Oroonaamm Zeemaannu qorabbeekke
 Ootammee kaloon ze'eenno.

Qaarsi Roshshata

1. Woggee Ayyaani alachchaachch (leenji, Bojigo masaali, shaashshigi, xooma hiireenno, Arafar, k.k.a matus kifila hincaiyye.

2. Oosoomani bari daggeenanta te roshshsa mini shalaachch matus kulliyye.

Foolooccatisi Goollituta

Kann foolooccatoon annannata annannata bogo awwaadaakkata keisii dandammeeu. Keoo qome qome bogo xawaakka aaziichch awwant yoora gabbanchon xuudii akeenkun:

Afgale mahoomatannee xuundaammida afgal kulamiin, lallabamiin te geemmaramiin bikkantee mexxooma heechcha gambittaaakkaan assamano laagaamu qoocancha ihan, mato minaadabi bahila, wogana rosammora, hittigunta heessa higiseennoarra. Ta annannata annannata ikkoo horanata heechcha bifaakkata caakkisano anga lubbi ihusina qalanchiichch qalanchiba higano woqqoonku laagaan ikkoga xuundeemm.

Afgale maanaakkata xuudanogiin batinaashshat haalaakkat yoosii ikkodaa qomesigiin assanchusina dooranchus qomesi annanna assitaa haalaakkata ikkooga xuundeemm.

Afgale kaalatuta xuundaammida mato bokki /minaadabi/ botoliki, ikkonooma, mexxooma heechchana sawwitti bifaakkata xuudisi maqoos abbaa. Afgal minaadabii assano huje aaziichch caakkisi hujit, qaarsi hujit, buqqicceenno hujeit, rosis hujitina aleen uurri hujit assantaau. Afgal lamo hagariin hinc yitaau. wonabii lallaboonina biddiqo xuufiin, lankibii qexeeshsa hagariinina geemmaroon hinc yitaau.

Abbisanteeta rosaannu! Aludiin hinc yee xuufi qome sawwittu xabb yi aaggee'nn-

eda o'onti hagiin ikkeen:

1. Afgale mahoomata haraarsiteen caakkishshiiyye.

2. Afgale wolo xuufiichch annanna assitaa qome maanaakkata kuliiyye

3. Afgal minaadabii aassitaa kaalatuta fintiteen caakkishshiiyye.

4. Afgale miihaabbe afgale yeenno su'mma aasseemmaahu?

Foolooccato Sasu

3. Xuufaamu Xuufi Seera

Aagga

Foolooccatus xuufi seeri matus shoga ikko xuufaamu xuufi seeru /written literature/ hinc yaanoa. Boqosi xawi zakkoon batinaashshat roshsha aphphut hinc yitaau. Xuufaamo xuufi seeri kasaakkat, qexeeshshat, ziiqona eno xuufu, eno xuufi shogaakkat, xaafeenno tekniikkatina Finka yeennoru awwa'nnant waaltaa foolooccatosi qome roshshata aphphu.

Annaanka annaanka kasaan gabbanit karo sawittaamit caakkishshatina booyeeshshat aassantaassa. Naqaashshinka ikkaa agudishshatina fintaakkat bargantaassa. Hasisanogiinin ejje roshshatina haasaawweenno xa'mmaakkat ma'neen horaanin aaggaau. Horaanta roshsha kifili aazeen batinaashshat qaarsi roshshaakkat

dagantaau. Foolooccatosi zakkaanchoon goollitona fanqalaanso xa'mmaakkat hinc yitaau.

Hikkannii foolooccatoontas hinc yitaa roshsha aphphuta seeriin aagicciina sawwitaan doonneen gagibii asseen aphphii roshshata qaareen awwanu hasisano. Annaanka annanka xuufi seeri maleesuna dandeeqqu kifili aazeen aassamano caakkishshaanina haasaawwiin xalliin fuu'llanoo ihumbo tannee annannata annannata xuuffaakkata anabbabu, Sawwittu dandee qaxa gombeenan rosunku biritu aasseennoa assancha.

Alliishin roshsha kifillaan hincitoo qaarsi roshshaakkatana fanqalaanso xa'mmaakkata hagiinin ikko mexxin wiima wiimiin hujatu qorbamano.

Foolooccatosi Yaadu.

Booradaannu ka foolooccatu xooffoo hanniichch zakkiin:

- Xuufaamo xuufi seeri mahoomata fintu danditaau;
- Xuufamo xuufi seeri kasaakkata annanna assitaau;
- Qexeeshsha mohoomatana hala aagiccitaau;
- Qexeeshshana / biddiqo xuufi mereeroon yoo annannomata zahiccit caakkissaau;
- Qexeeshshana /biddiqo/ eno xuufi mahoomata, shogaakkatana tekniikkata annanna assit qixxansitaau;
- Gabbanita qexeeshshana biddiqo xuuffaakkata xaaffaau;
- Annannata annannata xuuffaakkata xaafeenno tekniikkata qormitaau.

Rosisi Hayyut

- Caakkishshsata

- Hagina gagi hujita
- Annannata annannata xuuffaakkata anabbabu
- Gabbootiseen hincuu
- Fanqalaansaaqamu
- Fanqashshuta aassu.

Qormeenno Hayyut

- Laaga xa'mmutana fanqashshuta
- Projekti hujita
- Hagina gagi hujita fanqalaansaaqamu
- Keenatuta /Kifili akeekuta/
- Goollito keenatuta

Rosiseenno Odaat.

- Moojullata
- Annannata annannata eno xuufaakkata

Birsin xuufi seeru laagaamuana xuufaamua yamamm lamubba beehamanoga xuundeemm. Foolooccato aagaa, xuufi seeri mahoomata haalaakkatana asanchaakkata caakkinseemm. Teesu ammoo xuufaamu xuufi seera koda xuundaamm.

Roshshachch birseenno xa'mmaakkata

Qaarsi Roshshsata.

1. Ziiqo/biddiqo xuufa yamamanoo ma hagaraa xuufa?

2. Xuufaamu xuufi seeru laagaamo xuufi seeriichch annanna ihano halu mahaan?

3. Xuufamo xuufi seeri aazeen aaggaa xuufi hagarrat / bifaakkat/ mahaa mahaan?

Xuufaamu xuufi seeru annanna annanna bifiinina wogqeen yannunku qexeeshshaan te biddiqqon xaafamm, xuufiin afuu'llano qoorimat yoogu aannita. Kanneen ikkodaa xuufiin afuu'lli dagamanoru horunku xuufi seera yamamii dandumbogga foolooccato matoon hinc yitoo caakkishshata qaagu hasisano.

Xuufi seera yamamanoo yaadiin afammo matu xawa tumatuta iillisii, xuufu hinc yaano bifa qorabeen sawwittu boqqu'na anabbaanchii caakkeei ikk hinc yaano duuhaan qorabamm, aazeentasin mannooma garitana heechchata aff danaamogga hinc yaanoa. Ku hinceennu ammoo lamit bifaakkat heaas, wonabii yoora, ejj heora, ikkonana yamammo xawa hasammoda garegiin xuudamm mooshshamii dandanoo, bikkiichch higgumbu garitana yoosi garita xalla hincano gare xuufa ihaniyan, lankibii ammoo yoo gareen bargan batishsh qooccatuta xogqa'an hincano enoa xuufa.

Ka Awwaada Abbiseen Mooshshii / Amaare Maammu/ yeemmaa xuundun.

Xaafammoru tuutte haliin xuudamanoda lamubba beehamano, wonabii garita ikkee xawi aleeen shoohammee xuufa ihaniyan, laaga

doonnut “gare xawa” muccuru xawa, garita ikkora, xawwaanin ikko hujeen boqqumbuu, luusambu xawa” yaano. Bareen maccooccamano dudubu, mannina baadi heesu, annannat annannat lubbi xuuffat, garebii ihu hasisanossa.

Garita ikkee xawa yamamanoo, garita ihus serekketamm mooshshamii dandanoana mannaakkant garita ihu aaqqii danditaahaarra. (1968:17)

Kann aleen gare xuufu moolata garita doonnanoa yamamanoda gagisibii ikkee hinceennina hanqaa’nnansi seeru yoosibai anga xuufan hoogisanoa moolaa xuufa yuaba’a. Sawwitti xillimaantasina xoqq yiintas, xabbeena afoo ta’mmiintasina doo’rrintas anabbabaanni sawwitta aff xillimaan anabbamunta assano danu yoosi sawwittan xawaakkata aagaqqansii illit wozaniin ikk serekketii sawwitta xishshai afanoa. Hikkannii sawwitta faniichch gurdeenno iillanqaxeechch awwanano gagisi hinceenni colbu yoosiana xaafeenno seerana woqqaa awwananoa. Gagasi doo’rreeno midano danunku yoos.

Enuta ihumbo xuufi zakkoon xa’mmutina qooccatut yoossabairu, xawu ikkodaa teesuu mannahaa assammoraa, manni lenqeeqquna haaro dagammora, qooccanoraa hittigunta hegeegus haansiiss hincattaa xuufaakkata hinca’anoa. Roshshaamu, tekniikaamu, Gaazeexi maleesu higissaa xuuffaakkata, heechcha heessaakkata, baadi heessina leini caakkishshata, uulla afuushsha booyyeeshshata qoocceennorii hujita, sereeggina serekketi laaluta, rosammana rosamumbu uchuruta, seerana woga, daqqansano dudubuna boqo xawaakkata, botoliki, mexxooma heechchana ikonoome fintaakkataa k.k.a. eno xuufa ihumbo xuufi zakkoon aaggaahaarra.

Wolo wudiin ammoo eno xuufu sawwittiin qooccammeiii sawwittu galleesii ikki manni boqo aaziichch buqqeehaa. Eno xuufa yeennoda "boqo aazeen qalamme sawwitta" yitaa caakkishshaakkata aaqkeen, horan mooltee garit xuudantaaba yaano gare xuufi halaiin tuuteeccanseenan "eno xuufu" qophphanita huj. Eno xuufu aazeentas garit yoobaia yitaarunku baccimba'a. Birsi caakkeegan eno xuufi keus minaadabisi heechchata gar. Wolorriichch mexxurra barganoba'a, Egerroo, yooii, xuudamanoo te mannaakkat zahiccitota danditaa mannooma garita belelleesanoa. Afanoonku yootaa garina aazeentas yoo heechchata gottai xuudisota qoocceemmara bargiin makkishsh alliishsha dana aassi te bargi hıncaota dandano. Hikkanniihaat eno xuufu "kushu yaano" bagaan qophananoba'a yamammoo. Hikkannii eno xuufu qoocceennoraa ikkoraa bargun bagaan hinati qophphaniichch keanoba'a. Eno xuufi aazeen batinaashshat xuufi seeri hagarrat aaggau. Karro'oo aaziichchin qexeeshshat, gabbanchuna qeraa'rru eno xuufu, finku k.k.a yoo. Tuutten tann roshsha gardabbaan horanka xuufi seeri zahiccu cu'mmi dandinumboddaa qexeeshshata, biddiqo eno xuufana, Finka yamantaa eno xuufi hagarrata awwann shalalagiinin dagaqqammaamm.

Qaarsi Roshshata

1. Matu xuufa anabbambi eno xuufa te eno xuufa ihu hoogus hattiguta annanna assinaamm?

2. Eno xuufiichchina gare xuufiichch anabbabaanchii tamita aassanoo hakkanniat?

3. Eno xuufi xaafaanchu gare xuufi xaafaanchiichch annanna ihano mannisaat heaasindo? Caakkishshata hincaiiye.

4. Onto albiichch kotumbu doo'rriteenta eno xuufa te gare xuufa xaaffiiye.

3.1. Qexeeshsha Seera.

3.1.1. Qexeeshsha Seeri Mahoomat.

Roshshaachch birseen haasaawweenno xa'mmaakkata.

Awwant yoo xa'mmaakkata hagiin haasawwiteen fanqashshuta aassiiye.

1. Qexeeshshata yu ma yuan?

2. Qexeeshshat Laagaamoon te xuufaamo xuufi seeraan bargamano?

- _____.
3. Qexeeshsha aazeen dagamu hasisanossa lubbaamita laagaakkata yamantaaru hakkarro'ootaan? Fintiteen hincaiyye.
- _____
- _____
- _____.

4. Qexeeshsht biddiqo xuufiichch annanna ikkaaiihu miiniat? Maanaakkas mammatiin annanna assiteen hincaiyye.
- _____
- _____
- _____
- _____.

Qorabamano dandu: rosaannu ta roshshata rossooiichch zakkiin qexeeshsha mahoomata; qexeeshshana biddiqo xuufi mereeroon yoo annannoomata moshshitaainii bare bare heechchantassa ta'mmitaainii.

Abbisanteenta rosaannu! Aluudiin fanqashshiteenta fanqashshuta awwant hinc yitoo caakkishshaan xuudaqqansiteenan moshshiyye.

Qexeeshshat batinaashsha doolla affee anga lubbia kasa. Manni oosut batinaashsha doollii bajigutaa kichchechchassaa, qulxi hasanassa, heechchassa duuhatana annannata annannata gambittaakkassa geeraariinina geemmariin caakkissan he'eeu. Manni Oosut sawwittassa xuufiin caakkisu insiichchissa birsit qexeeshshat laagaan

yamaman he'ee abbishsh egerree anga lubbi ikkogu haraaraggiin kulamano. Ikkotanneenka qexeeshsha umuru mannina afee umuriin bargamm wollisamano yaano sawwittunku ka laagaamita ayyoomasi zahicciin buqqeehaa. Qexeeshsha seeru /Poetry/ qoorimasi xillimaanina shogisi batinneen keoo abbata duuhaan annannoomas haraarr xuudamano. Kann awwaadi aleen zarihun Asfaw hittiguta yeenno.

Ti xuufi seeri sheefit anga labbi doolli heessaan batinaashsha heoo ikkotannee doollantas qoocceennoriiga, doollisi anga lubbiga, Gambittisigana xuufi seeri maleesu xaaffogana anga lubbi hasanaga annannata annannata aannita murtan egerteeu. Kanniichchin keoo hundhanqafa ikkee mexxo hagari aanneen kanneet yeen gaii biillaashsha ihanoba'a. (1992:73)

Tuutten hundhanqafa ikkee aannita murii makkitumba'a yamant annannata annannata hayyo'oomaan xaafantoo haalaakka aaziichch awwant yooru qomegiin keaau.

1. Qeraa'rruta jeechchoo egerree qoocceema hujita ikko tannee annannata annannata doollaakkata toll waalus;
2. Doollaan doollaan keaa anga lubbi woqqaakkat doollisaga maransitaa xuudanchii agudanoo annannata annannata annita murtan egerussa;
3. Qexeesaannisi xuudanchiga, gambittuu qexeeshshaa yoossa aagiccuna hiiratut annanna annanna ihus;
4. Annanna annanna anabbabaanni aleen gashshano annannat annannat hiiratut heus;
5. Qexeeshshat wole xuufi seeri kasaakkaan bargeen xuudeennoda yoosi kaalatutina gagisi annanna ikkee colbeenno bifu heus.

6. Qoorima maana batinnit, doorami halu, horanta maleesina lubbi shogaakkata ulanotannee caakkisano azeen xalliin xuudaman aannita mureenaniyan heus.

Ti haraarat annannoomat mexxu bifa aff horanta lubbaammaa, horaanta mexxooma bahili bifaakkaa, horaanta ma'neen horaanka minaadabi kifilii, horaantaa sannisi sawwitaakkaa k.k.a. aguxammata hiiratuta aassii danditumbo tannee mexxoomata kaa'llitaa aannita mureenumbogga assiteeu.

Ihun bagaan horunku xuudamosigana aaggosiga, amma'neen woqqeen caakkiseemmasidaa, mexxoomaan keissaa qexeeshsha caakkishshata ikkee mereeraanchut qartumat sawwittaakkat xuudantaau. Isso'oont: qexxeeshshat wole xuufi seeri kasaakkaachch umuriin bahiru ikkeetaa qoorima. Qooccanchus laagaanii xuufiinii ihus annanna assano. Hikkanii laagaamo xuufi seeriga qooccanchus manchi beetina afee insamiin bargamm ayoomas aphphammeeii ihus mooshshii dandeenno. Hittigunta hinc yit xuufi seeriin fuu'llitoo Ingiliiziga aguddaa baadaakkat qaarraakkata yamantaa, fultoo doolla tolt teesu iillanqaxeechch bahilassa qorabboogaan yooru shekispire finkaakkat xaafantooii qexeeshshaaniat. Hikannii ejje doolli lubbi qoorimat yoosii ikkoga dangun.

Qexeeshshat laagaan hincitoo xuufiin wole biddiqo xuuffagan matu awwaada abbichch qawu iillanqaxeechch fintina haraargiin booyyeesi jeechchut, ma'nnit ikkoou fooshshu yoobaita qoorima. Hinceennaan goshshooshamu xuudamumbua, yaano xawa da'llin xuudishsh uurranoa finkita huj. Wole hujeechch baasankas laagaakkata doo'rran hawwanoa. Bifiinii biddiqo xuufiga tochchiichch tochchu binn yaanoo ihu'nna qixxanseemma haqqiga qixxantee maarraakkaan qixxammiat. Fidaliin wollisamm, calcala sawwittiin beehamm, maariin wollisamm (gurdamm) min woqqaroon

qixxamm geemmaro xee'nniin kibbamm, gulubeen colbamm hinc yaanoa. Kurro'ootina wolit qartumat xawaakkat qexeeshsha seeri mahoomata abbun kotun caakkissaahaarrana wole xuufi seeri hagarraachch annanna ikkaa haalaakkatans.

Tuuten qexeeshsha seeru matu xawa te assammora lallanoga gottai xuudisu, sawwitta xishshaina abbaga assi hincai dandeeqqu yoosii, qawuta doo'rrantee laagaakkaan batinaashshata xawaakkata maacc afanoana geemmaro xee'nniintas maccoccissaa billiittaakkata da'lli ulanoana maccooccishshaa hinceennu yoosia anga lubb. Qexeeshshat yoosi seeri gixxoonina sawwitta midiin abbat qoorima tumatuta woqqaru daqqeeii ihus kulamanos. Ku qoorima tumatuta woqqarus mato mizaaziin maaxaqqisina maqeesi haliin keoo ihus caakkeehaa. (Zarihuun 1972:74)

3.2. Qexeeshsha Seeri Haalaakkat

Roshshaachchbireen haasaawweenno xa'mmaakkata.

1. Qexeeshshat biddiqo xuufiichch annanna ihano etari bifina aazi aphphuta caakkiss.

2. Qexeeshsha seerii mexxu hagara ikkeenna hunda hanqaffee aannita muru kammo mashkaatutafint.

3. Qexeeshsha seeru abbaana maaxammeehaa yaano hala mato biddiqo xuufiin bargit tuuteeccansit booyyes.

Qorabamano dandu: qexeeshsha seera mooshshit daggooiichch zakkiin; qexeeshshata xaaffan kifili aazeen jaallaahaansa annabbabbaau.

Abbisanteentaa rosaannu! Hannoo aluudiin hincassitenta sawwittakki'ne awwant hinci yoo sawwittiin hanqa'nnansiyye.

Qexeeshsha seeru aluudiin caakkeegiin gagisi bifuna aphphut yoos, afoo annanna ikkee hagariin ta'mmanoa wolita aazi haalaakkata oddaaqkee xuufi seerita sheef. Ikko tannee qexeeshsha seerii anga lubbooma abinni oddiiseennosiina manni annannata annannata gambittaakkaa xeano duuhaan caakkisunta assitaa aazisita haalaakka. Ta haalaakkata awwant yoogiin birsawwansoon xuundaansa.

- Qexxeeshshat xishshitee woqqarut yoos. Woqqarut bargitan martaa xawaakka mereeroon yoo jeechcho birsawwansuta xuudissaataa (zar.1194); qixxu ihussa xuudanoa. Kanniinka awwant yoo agudishshata xuundun.

Qooraakkat daguxxantan aliin aliin bobiraan wolu keenu maaxant hassaawwitan (Faqaada Azzaza 1995:45 aaqqammeeu). Qexxeeshshat qixxanteena qorabantee woqqarut yoos. Wonasi calcala sawwitta te maara yin wolus calcala sawwitta te maara yinota aaqqano jaat qixxua. Kaanin qexxeeshshas anabbabantaada maccoocciin te fidallas wollisiin dagii dandeenno. Xishshshitee woqqarut heiintase ammoo qexxeeshshas anabbabataada geemmaro xe'nnu heuntas assano.

- Qexxeeshsha seeru xabbeenagga lallano bifuna colbanchu yoosia. Maarraakkas batinaashshata jaata mexxoomaanina gabbanita maarraakkaan xaafantan dirritaaii ikkootannee egedo malaat yoobaiddaa, anabbambun bifus awwansanonne.
- Qexxeeshsha seeru qome sawwittiichch aazi mannoomata caakkisu abbano. Kanihaant qexxeeshsha seeru annanna kulantee qaarata aazi sawwittaakka aaziichch huf yit fulua yamamm aannit murantooii; aazi sawwitta caakkisanoo ikkotannee anabbabaanchi te maccooccaanchi aazi ulano / Keisano/

Agudishshata:

Udumai yaaranata.
 Hujachch xuudisumboochch
 Garita xawaqqumboochch
 Maccoocci aanita murumboochch
 Xuudan danumboochch
 Qishixxi booradisumboochch
 Saww yi awwansumboochch
 Ihimba'a qooccaanchu
 Ihimba'a qooccaanchu
 Ikkimba'a qooccatut
 Ikkimba'a ammanaatut
 Horunku horunku woi alia koboota
 Ona godabiintassa,

Moccooccaanchu yoobaibba
 Xaaloota. Fushshitaara
 (Faqada Azzaza 1995:56)

Tann qexeeshshaan abbu aazi sawwittu belellesayyoo.
 Qexeeshshas anabbambaammida abbishsh maccooccamanonnee higanosi
 qome nagaashshiichch qexeesaanchu qooccaanchuna amma'nnannus
 borooranoda fulano aazia sawwitta.
 Qexeshsha seeru laagoomas abbaa /xoqqeemaa/. Laagoomat matu
 qexeeshshat xaafamosi aazi sawwittita duuha. Agudishsha matit
 qexeeshshat kichchechcha ebii, amurrebii, naacibii laagat heii
 danditaas. Laagat aazi sawwittiin aphphanteetaa.

Xaaloota

Ii Maganoo
 Hawwa Iyyaqqaaammi gennanu
 U'nnae dandeeqqaammi iyyaqqu
 Aassitoonte'etanne galatu aagohe
 Haa, Haa, Haa, Haa
 (Faqada. 1985.161)

Qexeeshshas affeeii laagat xuudissaahaarra.
 Qexeeshsha seeraan qooccato sawwittu gott yi lallano;
 qooccato sawwittu wozani aazii xawaakkata xillimaan
 aphphansiina qixxansii dandeeqqunta maccooccissaa
 billittaakkata horanta tammita maqoo te maruta.
 (Tunsaina wolu keenu: 1194).

Kanniichch aagiccinaammii qooccato sawwittu xuudamu xalla
 xuudanoo ihu hooguans. Qexeeshsha aazeen qoccata sawwittoomata
 yinaammii sawwittiin mato xawi misila wezu te assi haala yua.
 Kuunin matu qee'rrana digiiramma xawa cu'mmamma assi hınca'ano.

Qexeeshsha seeri qooccato sawwittoomata xuudanogiin awwann yoo qexeeshshat bareedata agudishshata ikkaau.

Ga'aata

Ga'aata yu
 Munn qo'rrinumbua
 Saaxinaan wonnumbua
 Maganzeebut.....
 Mexoo qalamiin ereerant
 Maccooccishshaan onxane qee'rrat foxoorut
 Bikkantee beessichchut
 Daniintasen wozana dansu
 Jallin uurrin
 Malaann xuundan
 Angata aassii kajjeennan
 Ga'aata yu kannita sheef.

Tann qexeeshshaan qooccato sawwittu got yi xuudamano. Qexeesaanchus "ga'aa" tannee yoosi garita qooccato sawwittisi taqkeen xabbineet afuushsheeii.

Qexeeshshaantas ga'aat Maganzeeboon aguxxanteeu. Qexeeshshas anabbambaammida sawwittaantanne maganzeebut fult mexxurraa assinu'na aagganian xuundaanse. Kuun xiinxilleenna xawa. Qexeesaanchus qooccatosi sawwitti taqkeen xabbainiat afuushsheeiihu.

- Qexeeshsa seeru mini woqqareennoga qorabano. Mini woqqareennogu maarraakka zakkaanchoon yoo sadaakka aguxxaqqamu xuudanoa. Sadaakkas aguxxaqqantaaii wima wiimiin te bakkani ihii dandano.
 Kuunin qexeeshsha seerii qomesia haala.
- Qexeeshsha seerii gagi abbinu yoos. Abbinus hoolama bifiin xuudamii dandano. Agudiishshaa laagaakkagiin

rosantumbo laagaakkata, arge laagaakkatana qoocato laagaakkata ta'mmii dandano. Laaga shogigiin laaga seera qorabu hoogii dandano. Kuunin ihanoo qexeeshshas anga lubbooma gardabba xoqqassiihaat.

- Qexeeshshat bikkammaa te binn yumbua. Qexeeshsha seeru haraara sawwitta, batinaashshuru yamamano xawa, qawuta aalo laagaakkaan sawwitta, gottau dandeenno. Hikkanniihaat batinaashshata jaata qexeeshshata anabbabeen aagiccu kee'mmano yeennoo.
- Qexeeshshat abbata duuhaan maallishshata ta'mmano haalunku yoos. Kaan xuudanogiin fooloocato shoolon haraarr hinc yanotannee hikkanne xuudu hasisano.

Fooloocato sasi roshshat qexeeshshata insi tannee, qexxeshsha mahoomaana halaakkatannee gabbanchuta daadeeshshata assit kanne goofeeu. Roshshas aagiccu mooshshiteenota awwant hinc yitoo qaarsi roshshata hujatiin gaga'ne serekkechchiyye.

Qaarsi Roshshata.

Awwant yoo xa'mmaakkata hagiin ikkeen hujachchiyye

1. Matu qexeeshsha maxaafa anabbabbeen aluudiin xaafantoo qexeeshsha halaakkaagiin qormiteen kifili Jaallaakkaahaa'ne hincaiyye.

—.

2. Do'rriteenta boqoxawaan mato qexeeshsha wiimata halaakkata wiinshano qexeeshshata xaaffeen rosisaanchi hincatteen kifili aazeen anabbabbiyye.

3.3 Biddiqo Eno Xuufa

3.3.1 Biddiqo Eno Xuufi Mahoomata.

Awwant yoo xa'mmaakkata lamii lamii ikkeenan fanqashshiyye.

1. Biddiqo xuufa yu ma yuan?

2. Eno xuufa yu ma yuan?

3. Biddiqo xuufi hagarrata fintiyye.

4. Qeraa'rraa'rruna gabbanchu eno xuufa yamantaaru hattigaamita xuuffaakka?

Qorabamano dandu: rosaannu ta roshshata rossooiichch zakkiin eno xuufitannee yoossa dagu leissaau.

Abbisanteenta rosaannu! Aluudiin hinc yitoo xa'mmaakkaa aassiteenta caakkishshata awwan yoo sawwittiin iittansiyye.

Ti aluudiin xaafantoo laagakkat bifina aphpho awwaada belelleessaataa laagaakka. Biddiquta yitaa laagaat eno xuufu colbamano te hinc yaano afee bifa xuudisaniyan, eno xuufa yitaa laagaat ammoo aphphosi bifa xuudisano. Awwan lamunkas annannoomaanina mexxoomaan xuundaansa.

Ziiquta yinaammida binn yee afoo, biddiqo xuufa fintanoo, kulanoo te lallabano xuufa yu ihan eno xuufu hinc yaano afeehaa bifa. Qexeeshshata ihumbuu, fidaliin bikkamm colbamumbu, woqqaroon finku qixxamubu afoo xuudisano. Ikkotannee laagaa eno xuufisi hagarana bifa afano.

Eno xuufa yinaammida ka alama agudanoo ikk bikkantee maanaakkana bifaakka tageen marano qoccaqqancana qartuma affeeii, jeechchoorina ma'nneen qoodamm xaafamano, qooccatu sawwittiin qooccamme garitana jeechchutaa ma'nnitaa afano, xaafaanchus sawwittiichchis buqqishsh/qoocci xaafanoana qixxansanoa qooccatua xuufa.

Tuutten biddiqo xuufa yu biddiqoon, ziiqo afeen te biddiqo xuufiin hinc yaanoa te lallabamanoa qooccatu xuufina eno xuufita sheef yanna.

3.3.2 Biddiqo Eno Xuufi Hagarrata

Hannoo awwant yoo caakkishshaan aagiichch bireen ta xa'mmuta hagiin ikkeen haasaawwiyye.

1. Biddiqo eno xuufi hagarrata yamantaaru hakka'rrootaan?

Qorabamano dandu: rosaannu tann roshshaachch zakkiin biddiqo eno xuufi hagarrata annannissaau.

Abbisanteentaa rosaannu! Awwant hinc yitoo caakkishshataa ki'nnee ganuhaa iittansiyye.

Biddiqo eno xuufi hagarrata, Kasaakkata annanna assii keenaancha ikkaa xeffittaakkat batinaashshata. Eno xuufaakkat keissaa awwaadu, aphphoontassa, xuufeennogii hayyontassa, te bifiintassa shoohont ma'nnita affaau. Tann keenaanchaakkaan xuudantaa ma'nnta affoo eno xuufi hagarra aaziichch awwant yooru dagantaau.

3.3.2.1 Maaxamma Eno Xuufa

Maaxamma eno xuufa yu ma yuan?

Ti xaafeenno hayyut maaxammata, caakkatana mexxu ikkee hiiratuta afunta assamanoana aphphus ammoo aazi hasanata, hammanaatuta, te wolita mexxooma heechcha awwaadaakkata keisii dandano eno xuufia hagara.

3.3.2.2 Heessaamu Eno xuufa.

Heessaamu eno xuufa yu ma yuan?

Aphphootaans heesaamita assanchaakkaan, Heesaamita ma'nnita, manaakkataa duuhaakkataa shoohuta assanoa. Gare xuufiga garena cu'mmammata garita serekketiin mooshsheenno qartumiin qixxamm hinc yaanoba'a. Heessaamu eno xuufu garegiin heessaakkatana ikkora shoohuta assi, garesi xawu abbishsh danaamoga lallunta qoocci barganos bargi, afoosii eno xuufa assano.

3.3.2.3 Saynsaamu Eno Xuufa.

Saynsaamua eno xuuf tannee daggeenantara kifili'nne rosaanni caakkishshiyye.

Su'mmiichchis xuudamanogan shoohus gareta sawwittaakka. Saynsaame teknoolooje haraariinina leiniin bargamm aphphamm alamuna duuhas biritu laqq ma hagaru bifu heii dandanoga qooccato sawitti boqo xawa qooccua. Saynsaamu eno xuufu mammatu assammora, heessisi beeqqamaannu, Assamanora asseenno ma'nnita, tame aleen hossaa odaata k.k.a xuudisano.

3.3.2.4 Inseen Ye'eenno Eno xuufa

Inseen ye'eenno eno xuufaakkat matu bahila, rosammora, seerana botoloki gashshuta k.k.a inseen ye'een awwaadas haasaawweenno te xaafeennota hayyaakka.

3.3.2.5 Damiga Serekketi Eno Xuufa

Damiga serekketi eno xuufa yua ma yuandoo hagiin ikkeen haasaawwiteentaachch zakkiin wolos faoo kifili jaalaahaanki'nne onxahishshiyye.

Kann eno xuufi inso awwaadu beessichchiin assammo matu damiga serekketi aleen shoohamanoa, xaafeennosi hayyoon matu kee'mmaashshu damigu beessichcho assamano. Damigas assee manchu hugaaxeen affii matu qaaruu damiga serekketano folisichchu maanaantas xaafamanoa. Serekketosi maroon batinaashshu muccurratina damigas assitumburru maliin afant hawwitaau. Ikkodaa zakkaanchoon anabbabaanchu horanii assano yi sawwi yumbu manchu damigas asseega folisichchi taqeen biira ihano. Xuufisi goofunku qorabamumbo goofi hayyoon ihano tannee anabbabaanchus maalalsiisano.

3.4 Qeraa'rru Eno Xuufa.

3.4.1 Qeraa'rro Eno Xuufi Mahoomata

Qeeraa'rru eno xuufa yu ma yuan?

Qeraa'rru eno xuufu laagasi/su'mmu xuudisanoga aff keo awwaada haraaraga qeraarisi booyyeesan, fintan hınca'ano eno xuufia hagara, qeraa'rru eno xuufu aff keo bogo xawa hanqaa'nnansina haraarsi hincarii haraarat ma'nnit, jeechchut, maqoonku ikko foolooccu yoosia xuufa. Qeraa'rru eno xuufu batinaashshata albaakkaan xaafamanoa, wollussa hoolamata xibbe kumaakkaan wollisanta laagaakkaan afuu'llanoa haraaraa xuufia hagara.

1. Qeraa'rru eno xuufu heessi beelayyaakkat qeraa'rrimaan awwa'nnantan martaaii ihanigan heessasina assammosira qalanchi bareechch rehut iillitan qaxeechch bolxi lallabota ma'nnint, jeechchunt yoos. Heechcha annannata annannata bifaakkata haraaragga finti hıncaota dandano.
2. Qeraa'rru eno xuufi assammoriina mashkaatoona laalo usu'rraqqanchu is-isiin aphphaqantan, wollussa bata'anina hoolamata hammaakkata fushshitan heessisi goofu iillanqaxeechch marunta bifus makkeessaa.
3. Qeraa'rru eno xuufi maanaakkat heessisi haraarimagiinina qeraa'rrimaga wollussa batinaashshata. Maanaakkas ma'neechch ma'nnita zahisan heessana assammora xoofisiisanossa. Etari wudina aazi wudi bifussa ma'neen hundaanin caakkano tannee anabbabaanchii muccuru misila qooccano.
4. Qeraa'rru eno xuufi heessi aphphaqqanchu haraaraana qeraa'rrua, maanaakkasi wollunt hoolamaa. Afoo ta'mmanogiinin dalimatina kontit keeneenno haalaakas ikkumbo tannee haraaree maanaakkana hegeegi caakkishshata assanoa. Xaafeenno tekniikkata xuudanogiin xaafaanchus heessisi haraarinnegiin annannata annannata ma'neen batishsh aagisan ta'mmunta bifus sinaabbatanos. Bargan barganina haraarsi hıncaota kasus haraaraa.

3.5. Gabbanchu Eno Xuufa

3.5.1. Gabbanchu Eno Xuufi Mahoomata

Qeeraa'irro eno xuufina gabbanchu eno xuufi mereeroon yoo annannoomataa mexxoomataa caakkishshiyye.

____.

Gabbanchu eno xuufi tannee matu mu'rreena horanka bajigisanoo, hundhanqafata ikkee aannita muru hawwisanoa. Horan mahoomasi tanneena anga lubbooma maanaakkasitannee finkaannuna xaafaannu xuuddanchchissagiin, awwantaa xuufi serigiin gagissa gagissa aannita murteeu. Hoolimaan /1980 "gabbanchu eno xuufu biddiqoon hinc yaano eno xuufa ikki bikkiin 500 laagaakkata iillano yeemma. Asfa Daamx ammoo Ongochchi woga yeen su'mma fushsheen gagas dandee, gagiintas wiima ikkee mate qoorima shoga ihan, matu bikkammee qartuma/sohinuta 500 - 10,000 ikkaa laagaakkaan danaamoga booyyeeshsh anabbabaanchii hinc'anoa xuufi seeria shoga yeemma. Wolint gabbanchu eno xuufa yu biddiqo xuufiin xaafamm, qaarata mexxoomaan colbamm, batinaashshta jaata tordume kume laagaakkaachch bataumbuuna qooccato halaakkata affeehaa. Alami Insaay kiloopedi laaga doonnut /The world Encyclopedia/ gabbanchu eno xuufu mexxe afuushshaan anabbabanoa qooccatoo xuufa yaan hiirano. Wona gabbanchu xuufi xaafaanchuna finkaanchu

yamamano. Amaarikaani baadi manchu Edigaar Alen poo gabbanchu eno xuufu mataqqa ikkee, biddiqo xuufiin hinc yaanoa xuufi seeria hagara yaano.

Kanniichch aluudiin gabbanchu eno xuufi mahooma tannee batinaashshata aannita hinca'nn xuundeemm. Annaakkaantas keoo qartummata goollinaammida awwant yoo xeffitaakkat sawwi yii dandinaamm.

1. Matu qome maanata xaafanoo ikkogu;
2. Matit qomebbi ikkee mataqqat tumatut /mataqqat laalut yoosii ikkogu;
3. Qaarat mexxoomat yoosii ikkogu;
4. Gagiintas wiima ikkogu;
5. Mexxe afuushshaan/gabbanchuta jeechcho aazeen anabbabamanoo ikkogu;
6. Biddiqo afeen hinc yaano qooccato hujita ikkogu yitaara zahicci dandeeqqeenno.

3.5.2 Gabbanchu Eno Xuufi Maanaakkata

Gabbanchu eno xuufi maanaakkata fintiteen kulshiiye.

Gabbanchu eno xuufu wolo biddiqo xuufiichch annanna ikk dagamano gagisi rosantee halaakkat yoos. Qomesiruna batinaashshat kasisi xaafaannuna finkaannu caakkisoo haalaakas mataqqata laalu, sarbanchu/dalimatana kontita/.

1. Mataqqat laalut: kuun horunku gabbancho eno xuufi mannoomat usu'rraqqant mexxo qomesi tishshitaan zaazaana xaafaanchus anabbabaanchisi sawwittaan xaafamm afuu'llunta hasano mato anga lubboomata tumatu.
2. Sarbanchu/ dalimati: Gabbabncho eno xuufi aazeen laccittiin marano heessu ma'nnit yoosiba'a. Maanaakka daganiichch heessisi goofu iillanqaxeechch assamanoru hornku da'lli lenqeeqqano, lallabamano heessu hoolama shokku'na da'lli da'lli lallabamu hasisanos. Heessisi dalata maranchata uurriissaa xawwaakkaa tamit heaassaba'a.
3. Kontit: Kontit qomesigiin gabbancho eno xuufi shogaakkat heaagiinina is-isso'oont qooccittaa faumbo hanqaa'nnanchi aazeen xuudamanoa. Ayyoomas wole shogaakkaan bargant usu'rraqqanteena mexxu ikkoetanee annanna dagiinka ikko fushsheen xuudisii dandeesumbua.

Gabbancho eno xuufi kontit shogaakkatna xaafeenno hayyuta ta'mmeennogiin caakkisii dandeennoa. Gabbancho eno xuufi heessu mataqqaa. Qeraa'rro eno xuufiga daqqantaana gaafarammata heessaakkata affo jaata heesus haraaran marano tannee hujis qeraa'rrit haraartaau. Bifusin ba'ano. Gabbancho eno xuufi heessu mataqqa ihiichch keoo qalanchiichchissa rehuta, daqqanchiichch Eebaqqancha, insoochch goofu lallabanoba'a.

Qawuta Maanaakkata.

Gabbancho eno xuufi maanaakkat wolloon qawuta. Mateet, lameet te saseet hincitaaii. Mammatit inso sawwitti maxaaffat mexxit maanat xallat yoga caakkissaau. Ikkodaa gabbancho eno xuufi aazeen maanaakka heessu qeraa'rru hasisanoba'a. Heechcha gambittussa mexxo qawo awwaadi aleen xallaan tishshitta aassu

hasisanos. Bikkamnee wudiiniat. Hasissaa maanaakkat shashshaaba'a.

Gabbanchu eno xuufi aazeen heessiihaans hassissumbu mexxit laagatii aagu hasisanoba'a. Hassissumbu ziiqat, hassissumbu caakkishshat, hasisumbu haasaawwu, hasisumbu sawwitti doo'rranchu gabanchu eno xuufi aazeen hasisanoba'a. Ammant ammant laagat, calcalu sawwittuna wiimu sawwittu hasisanosigu sawwi yammam hujeen hosano.

Mataqqat Ba'anchat

Gabbanchu eno xuufi aazeen batinaashshat ba'anchat heaaba'a. Heessiihaans kaalatut yoo mexxu heessu xallu aaqqamano. Batinaashshu heesu heoda ba'anchat bata'aau. Maanaakkasin haraartooda xuufisi bifu ba'ano. Gabbanchu eno xuufu xishshitee mexxoomat yoos. Mexxoomat enosi xuufi bifaanina aphphoon te enosi xuufi shogaakkaanina xaafeenno hayyaakkaa mereeroon yoo mexxoomata te is-isi usu'rraqqancha xuudanoa. Mataqqat laalus eno xuufi aazeen assantaa horaanta xawaakka usu'rraqqanchita laalu.

3.6 Eno Xuufi Shogaakkata

Eno xuufi shogaakkata yamantaana hakkann eno xuufi aazeenii aagg dagantaa laalo xawwaakkat awwant yooharra.

3.6.1. Heessa

Heessa yu ma yuan? Kulamanosii hattigoonaagiinniat?

Heessu assanchaakka birsawwansut aphphanteetaa marancha. Assamanoru mexxo ille ci'mmittaan ihanoba'a. Jeechchoon, ma'nneen, duuhaanina ihanogiin gagissa birsawwansuta qorabbiat. Eno xuufi aazeen assamanoruna hittigunta xuufisi insoochch zakkaanchu iillanqaxxeechch marantan matu mati aleen iyyaqqanteebba'a. Kodaan kodaan birsawwansussa qorabbiat. Kann alami manni gambittunku gagisi ihano seeruna awwa'nnagganchu yoos. Xuufunku hittigaamo awwa'nnagganchi seeri shoochoon heessas Uurrisano. Eno xuufu laallaboon assamanora birsawwansoon gicc xuudisua xalla. Heessi beelaayyaakkat batinaashsha ikk awwa'nnaggantan martaaii ikkoda, xuufusin heesi beelaayyaakka batinnegiin haraartaau. Qawuta beelaayyakkata ikkooda xuufusin xuqqa ihano; qeraa'rruna gabbanchu eno xuufa yaano kifilaan keonku kann heessi haraarimatana xuqqima.

3.6.2. Heessi Colba

Heessi colba yu ma yuan?

Colbu assammorii birsawwanso mashkaatoon laalo aphphaqqanchiin xishshit usu'rrant saww yeemma tumatoba awwansua. Heessuna colbu assammorii birsawwansuta shoochuta assitaa tannee aguxxantaau. Annannoomassa heessu assammora xalla birsawwansoon gixan, birsi hittiguta ikko, awwann hittiguta assammo, fanqashsh kuun gooccammo, zakkaanchoon hittiguta gofo k.k.a yaan gixua.

Colbu ti heessi te assammorii birsawwansaakkat matu assammoru yoobiichch kei awwanano laaloba iillee mashkaatuta fangashshanoa. Colbu mato assammorii goofi mashkaatuta aassano. Aassammosi mashkaatut assammosira yoobiichch keishshi wolo assammorii laaloo iillisanos. Awwantaariihaa kannigan mashkaatut aassantan awwa'nnaggantee haarootaa laaloona zakkaancho xuufisi tumato /goofii/ iillissaau. Hittigunta mashkaatutina laalut xishshit usu'rraggantan xuufisi heessa tumatoba iillissaau. Heessu mexxinsin miqichua. Mexxuraa zahiccanao matu sawwitti aphphaqqancha eebano.

3.6.3. Haalbifa

Haalbiffaakkata yamantaaru ayeetaan?

Haalbifa yanoo shoga annannat annannat mannaakkat xuufaantassa annanna annanna su'mmiin gaitaau. Xuufi mashkaatuta, Heessaamu, Heessa heejataanchu, Heessi anna k.k.a yitan gaitaa'a. Hiiratus Ingiliizisaan "character" yeennoa. Haalbiffat xuufi alami mannaakkat xuufi aazeen annannu annannu bifuna halu aassammiansa assamanora assitaaru/heessaamu, heessa hujataanchu/ Kann alami mannii tukkaakkata.

Xaafaanchus xuufisi hujeen kann alami aazeen xuujjona silaora xuufiin hınca'aniyan kann alami mannaakkat assitaara, ikkaagana iillitaassa duuhata tukkit xuufisi aazeen afuushshitun maanaakkata qooccano. Heessi aazeenin ikko heessi colbaan assamanorii birasawwansuta yammam afuu'lee assanchu

maanaakkata. Eno xuufi maanaakkat manna aguddiin xalla ihu'na manna ikk xuufi aazeen beeqqamaannu ikkun anabbabaanchunku amma'nni aqquntassa xaafaanchus qorabb wezuna xaafu hasisano. Hikkannii eno xuufi maanaakkat awwant yoo hayyaakkan xaafamuna hinc yu hasisanossa.

Haalbiffa hinceenni Hayyaakkat.

1. Mannaakkat xuufi aazeen wezant anabbabaanchiin daqqaaqqantoo hanniichch zakkiin shiihata /dinata/ ihu hasisanoba'a. Assammoriin beeqqant annannata annannata huje aleen beeqqantan xuudamu hasisano. Xaafaanchusin hujita'ne yi assamanoraan beeqamu hasisano.
 2. Maanaakkat tukkitoo minaadaba tukkit uurru hasisano. Mexxu Manchu te zuru'mmaan wolisanta manna ihu'na matu bokku te matu abba haga tukku hasisano.
 3. Maanaakkas assammoriintassa ikko haasaawwiintassa anabbabaanchibaan amma'nnantoora ikk xaafamu hasisano.
 4. Maanaakkasi halu tumatuta iillanoo ihu hasisano. Xuufisi keeoon yoossa hala heessus goofan qaxeechch affoogan tumu hasisano.
 5. Matit maanat woleechch annanna ikk dagantaa gagise maanat heu hasisano. Gagissa mahoomaan azeenin mexxoomata tukki bifussa mexxoomaan xuudamano.
- Xaafaanchus ta maanaakka hinceenna, hayyutana woqqaakkas awwan, kann alami aazeen amma'nnanteera ikkaau. Anabbabaanchunku assammosira aqqano.

3.6.3.1. Haalbiffa Hagarrata

1. Qome haalbiffata

Qome haalbiffaakkata yamantaaru hakka'rrootaan?

Qome haalbiffat xuufisi aazeen heessi insoochch goofu iillanqaxeechch assamanoriin beeqqantan martaa te heessisi batinaashshata ma'nneen heessi beeqqamaannu ikkoohaarra. Qome haalbifu mammate hujeen batinaashsha yeenanii ga'eenno. Awwaadunne k.k.a. maanaakkata yeenanii ga'eenno. Awwaadunne su'mmaan ihu'na hujeen mexxu ikkooiichch hawwa qoocanoba'

Qaqqawwaannu Haalbiffata

Qaqqawwaannuta haalbiffaakkata yamantaara fintiyye.

Ti maanaakkat xuufi aazeen qaqqawuta ma'nnakka aazeen assammoriin beeqqant, da'llitin heessisi beeqqancha xooff ba'aahaarra. Da'llitin ba'aahaarra yamammooda xuufisi huje abbiss hasissaaba'a yuaaba'a. Xuufiihaans gomesirii ganka hasissaa'a. Isso'oot yoobaidda gomesirunku assamanora xoofu hoogii danditaau. Xuufi aazeen dagantaa qaqqawaannuta maanaakkat fushshii birseen gomesira annanna assua. Qome maanaakkaachch faooru horunkus qaqqawaannuta maanaakkat fushshii birseen gomesira annanna assua. Qome maanaakkaachch faooru horunkus qaqqawaannua. Ammoo su'mmiin ga'antu'na xuufisi aazeen heessa hujattee maanaakkat heaa'a. Isso'oont assitaagiin qaqqawaannuta maanaakka ma'nnita affaau.

Mammate xuufi hujeen ammoo ameezaannat, hiilu ayyaanu, magani soqqamaannu, sheexaanu, manqattatii k.k.a. maanaga hinc yitaau. Xuufisi aazeenin ikko kann alamaan mannita qooccanchaba'a. Xawa ikkodaa xuufi aazeen xaafantaadana heessa hujattaada ameezani ayyaaniga ihu'na manniga ikkiat. Manni haala oddaqqit, manniga sawwi yitan, manniga mannu assanora assitaniatt. Hikkannii mannooma mannisa haala oddaqqit manna ikkina agudd hincitooiichch maanaga wollisanta'a.

Qaarsi Roshshata

1. Eno xuufi heessina heessi colbi mereeroon yoo aguxxanchana annannoomata booyyesseen hincaiyye.

2. Eno xuufi shogaakkat hakkann xuufi aazeenii aagu hasisanoo miihat? Tekniikka ta'mmeennogu hasishshoda yamammoo miihaat?

3. Maanaakkat mexxu Manchu te qawo manna tukkit hinc yu hasisumbussaa miihaat? Naqaashsha hincatt mashkaatus fint.

- _____.
4. Biixammee wozana yaano gabbanchu eno xuufa ta'mmit eno xuufisi heessana heessi colba fushshiyye.
- _____
- _____
- _____
- _____
- _____.

3.6.4. Ba'anchata

Haassaawweenno xa'mmaakkata.

1. Ba'anchata yu ma yuan?
- _____
- _____
- _____
- _____
- _____.

2. Ba'anchu eno xuufi aazeen hattiguta caakkano.
- _____
- _____
- _____
- _____.

3. Hattann ma'nnen - hakkada /setting/ yitaa laagat ma xuudissaa?
- Eno xuufa xaafeenno aleen ma kaalatut yoos?
- _____
- _____

gufichchuna qolanoru qooccamano. Heechcha qaraaraashuna xeano bifu kann aazeen ilamano. Manchi beeti hasanatina qulxu gabalu yoosibai tanne qolanorii wollunt hikkanni hagariinii bikkiinii batinaashsha ihano. Eno xuufi azeen ba'ancha yamamanoo hittigaamita heechcha hawwaakkatana qolanora qeeleen fulii asseenno uujjaqqanchu caakkanoa shoga.

Ba'anchat qooccantaaii batinaashsharriiniat, manchu gagiintas ba'amano, manchu wolo manchiinii minaddabiinii ba'amano. Mannu qooccatonii hegeegiinii giphphanchi aazi aagano. Eno xuufi aazeen hincitaa ba'ancha bu'leechutina shoohus kann uujjaqqanchi wudiin maxxantan aaqqantaahaarra. Ti uujjaqqancha eebbaaru matus manni mannoomaan ciimuta gashshit sawwittaan hawwa qooccii danditaau.

3.6.4.1. Ba'ancha Hagarrat

Ba'ancha hagarrata yamantaaru hakka'rr'o'ootan?

Qorabamano dandu: rosaannu ta roshshata rosseentaachch zakkiin kann alamaan yoo ba'ancha hagarrata fintitaau.

Abbiseenteenta rosaannu! Hannoo ki'nee sawwittiin awwant hinc yitoo qaagishshata iittansiteenan roshshiyye.

Ba'ancha hagarrat batinaashshata. Maanaakkasi mahoomaga xaafantoo duuhaan isisso'oot yoossa daqqanchiin, ammanaatos agana hasanassaga, hundiichchin abba, ammoo heessisi hagarina xaafamii has ammoo awwaadiin te minaadabisi bifiin annanna ikkaau.

Zariihun Asfaw (1992:175) caakkiseemmaga xuufi aazeen qomesi ba'ancha hagarraat shoollot /4/.

1. Mannu manniin ba'aman ba'anchata /Mannoma Ba'anchata /Physical conflict/.

Kuun lamu Manchu yoossa ammanaato, hasana, yaadi hittigunta sawwittina ayooma annannooma mashkaatoon qooccamanoa.

2. Mannu gagiinatas assano ba'anchat sawwitti te mannoma aazi ba'ancha.

Hittigaamit ba'anchat mato manchi aazeen yoo hasana mereeroon qooccamanoa giphphancha. Assamano assanchia hasana hanqaa'nnamu hoogua. Maanasi aazeen mannissa hawwu qooccamano. Maanas aazeentas yooii gagi sawwitta ikkotannee agudanorii mereeroon tollann uujjaqqanchi aazeen aagg hawwun matus aliin ihota yak yanoga assano. Maanas gagisi mannisaana mahoomaa yoosi sawwittuna wolit maanaakkat hittann maanaa yoossa sawwittu mannoma aazi ba'anchata qooccano. Aazi ba'anchu nadadu, Kichchechcha, sawwitti aleen ubee, heechchata qaraarsaqqu k.k.a.

Sakki Ba'ancha Hagaru Mannu Qooccatoon Assano Ba'ancha

Kuun manniinina bobiri kaarooriin te bobiri kaarooru eebano duuhaakkaan waalanoa. Maanaakkaat bikkantee qooccatoo hegeegoon bikkamme bobiri kaaroori aazeen heaau. Bobirisi kaarooru ejj yoohanniichch dooramanodana heechcha duuhataa doorii dandano. Hitta jaata mannina bobirisi kaaroori mereeroon ba'anchat qooccantaau. Agudiishshaa iiba ikkoo gida ikkoda siggana gidanoo iibaan doorammada ba'anchas abbata ikkaau.

Shoolki Ba'anchat Mannu Bokkiintas Ba'amanota Ba'ancha

Matu manchu te hagu bakkisi/minaadabisi bahili te heechcha seeriin ba'amota dandano. Minaadabus batinaasha jeechchoo iihoarra yi aaqqeessa ammaatatutina heechcha seeru mexxo manchi te hagi xuudanchiin iittantu'na faooda ba'anchat qooccantaau. Hoolama doollii diran waallo matu mexxooma heechchaan rosammora

giban gagisi ammanaata te sawwitta maransota keano manchu minaadabiintas ba'amu fa'anoba'a. Tuutten eno xuufi aazeen ba'anchat gagise marancha wogqoo yoose.

3.6.5. Hakkada - Hakkanne /setting/

Hakkada-Hakkanne yu maq yu agudanokki'nne?

—.

Uulanne aleen assamano hakkann hagara assanchi lengeeqqu, qoccanosi duuhatina heano xawu horunku jeechchona ma'nne zahoochch etaru ihanoba'a. ossa'nnoomm, dagundoomm, intoomm, bobiri aazeen burr yinoomm, assamanosiru ihano ma'nnitina jeechchut yoos. Kuun xuufi aazeen Hakkada- Hakkanne yamamano. Hakkada -Hakkanne "Hakkada -Hakkanne yitaa ma'nnitaa jeechchutaa caakkissaa lame laagaakkkkaachch qooccammeehaa. Xuufi maanaakkat heessuna assamanoru ihano hegeeguna ma'nnit aassamu hasisanossa. Hessas asseenno doollu, sannu, woggoona agannat heaau. Hikkannii xuufi aazeen xaafaanchus maanaakkaa aasseessa assamanoru ihano hegeegu, ma'nnita, katama, baalagara, olloo, dikkuta, k.k.a sawwitassa ga'an anabbabaanchii dagisisu ha'sisanos.

Ikkodaa jeechchuta xuudanogiin ma'nnesiga gididiin caakkishsh xawaaqqu hasisu hoogii dandano. Kann doollaan, kann woggaan, aganaan, bareen, saataan yaan afuushshun yeen qaatiseennoba'a. Afuushshseeda bareedaa.

uujjaqqanchiichchissa matita laaluta xuudisano. Xuufisi qartumu tann horaanta colbaakka kifilla aazeen dunaman maramm dagamanota laalu.

Eno xuufisi qartumu maxaafisi wona mereeri te zakkaanchi kifilaan mexxe ma'nneen afuu'lli dagamanoba'a. Xuufus keo ma'nneechch zakkaanchus iillanqaxeechch anabbammoochch zakkiin tuutte hujeechchis maxamm fulanoa qartumaa sawwitta. Xuufi mereeraanchus xawa ikko tannee tuutte xuufisi qome xawi aazeen usu'rraqqamm daagamanoa awwaada. Kann eno xuufi mereeraanchua qartumiichch ke'eeniat aalo xawa roseenno.

Xuufi qartumu lame hagara woqqaakkaan hinc yota dandano. Caakkeeiina beessichchu ikk; birsi kulammeena baa'yyaatammee xuufi qartumu anabbabaanu serekketumbogga ceemmita woranotannee doo'rramumbua qartumia woqqa. Hikkannii anabbaanchu tuute heessisi maroon, maanaakka assanchiina gamba yitaassa keenatoonina iillanosu laaloon k.k.a. xillimaan zahicciin fushshano ikkoda doo'rramano.

Mato xuufi huje bifu qeraa'rrunka ikko gabbanchu hakkadaa matu qome qartumu hinc yu hasisano. Xuufi seeri ajjuutto bikku gabalu yoosibaii ikkodaa, mexxe hujeen horanta heechcha bifaakkata hincuu hasisanoba'a. Xuufi hujit bikkanteen doo'rrantee qartuma /concert and specific/ awwaadaakkaan keu hasisanossa yitaa caakkishshata qaagu hasisano.

Xawu ikkodaa xuufisi hujit qeraa'rro eno xuufiga haraarat ma'nnitina jeechchut yoosi hujita ikkoda qome qartumiin bargant qaqqawaannut qartummaakkat fultota danditaau. Kaan yu ikkoda qaqqawaannu qartummas qomesiriichch annanna ikkeera ihu'na mexxeetina qaafammata haalbiffaakka. Hikkannii mexxu qome qartuma xalla yaano caakkishshata zirranoba'a.

Xuufi qartum ma'nnita xuudanogiin sannisi te horiyyooma haalu yoossa awwaadaakkata aff keii dandano. Sannisina Sarbansano awwaadu doollusii qalanchusii dooramanoda siggano. Minaadabusin dooramano. Hikkannii hikkann sannina doolli, hikkann jeechchoon yoo ikke minaadaba ihumboochch hessusin ikko sohinus haaro qalanchiinina doolliin maranoba'a.

Horiyyooma haalu yoosi qartumu bikkantee mannaakkata xuudanoo te xuqqa hegeegoon caakkano awwaada afanoo ihu'na, manni ooso shooho awwaadaakkata, mannaakka qabe hawwana mexxooma haalaakkata, manchi beetu sawwassiissa xa'mmaakkatana hasanata shoohuta xuufi hujit xaafammo doolla, hegeeguna qalancha tolt anabbabamii danditaahaarra. Mashkaatusin keissaa awwaadu goll ba'ano baresi xawa ihu'na manni oosoonii heechchaantassaa bargamm maranoo ikko tanniahaat. Agudishshaa hoolamata xibbe woggaakkaachch biritaa hincitoo shekispheere hujit /Oteello, Hamleet, Maakbeez/ kabarii hinc yitooda kabare qalanchiihaa nubaaphphitaabba'a.

3.6.7. Wudiin /point of view/

Wudiin/point of view yaano sawwitta hannoo kifili'ne jaallaakkaahaanki'ne booyeeeshshata aassiiyye.

Wudiin yu xaafaanchisi lallabigiin yua. Xaafaanchus heessas hattann ma'neen ikk lallabano? yitaa xa'mmuta fangashshanoa. Lallabaanchus gagus mate maanaga xuufi aazeen aagg assammorii beeqqamaanchu ikk te heessiichchis etaru assi wolit mannaakkat

assitaara xuudan lallabano. Lallabeennosigu ta lallabeenno ma'nnita /Position/ caakkisanoa. Sawwittas shalalaggiin cu'mmii kaa'llano.

3.6.8. Afoo

Afoo te laagat manchi beet heechchaan yoosi tammitta caakkishshiyye.

Xuufu laagaakkaa misila. Xaafamm hinc yi sawwtiina qooccatoo iilli misila qooccano illichchu. Xuufi afoo xaafaanchus maanaakka afeena sawwitti hagara xuudannoo maanaakkas aaggo duuhatana afoo maccooccishshata hittigunta heessa assitaa hegeegu caakkanoo afee taqeeniat. Hikkannii xaafaanchu laagaakka qabaaxxaamu ihu hasisanos. Afeena caakkisi dandu yoosibai xaafaanchu ma dagu heosidaa gagiichchis higishsh wolo mannii iillisota dandanoba'a. Tuutten xaafaanch maalalssiissaana aalora, misila qooccitaana caakkissaa laagaakkata ta'mmi xuufas xaafu hasisanos. Xaafaanchina maanaakka afoo agudanoggiin annanna assi hincuu hasisanos. Xuufi haans dana aassiina sawwittaa cu'mmamme wogqeen higisii dandunta xaafano afee aazeen dagantaa yannaakkata /Qaanquta, maautana anabbabaannu/ ma'neen ma'neen aagisan xaafunta sazano. Xaafanosi afoo batinaashsha anabbabaannu affeii ihunata serekketanina doo'nnan ta'mmu

hasisanos. Hikkannii afoo xuufii qome qooccaanchuana hinca'aanchua.

Kanniichch aluudiin heessiichch afoo iillanqaxeechch hinca'nnoommi eno xuufi haalbiffaakkat hakkann eno xuufi aazeenii agu hasisanossaaarra. Karo'oochch matees agu'na faoda xuufus xuufa ikk uurota dandanoba'a. Bareeda xuufa ihunta ti haalbiffaakkat bikkiichchissa batau'naa kottu'naa, aaggaana ta'mmeenno hala qorabb xuufsi aazeem qixxant heu hasisanossa. Xaafaannunku ta laalo xawaakkata dagg ta'mmu hasisanossa.

Kanniichch aluudiin hincitoo eno xuufi haalbiffaakkat rosina rosisi maroo makkuntana annanka annanka xuufi colbi beelaayyaakkata annanna asseen xuudii kaa'llitan fintoona hinciteeu.

3.7 Eno Xuufa Xaafeenno Tekniikkata /Hayyuta/

Haasaawweenno xa'mmaakkata

Awwant yoo xa'mmaakka aleen hagiin hasaawwiteen maxxoomaan fanqashshuta aassiyye.

1. Tekniika /Hayyuta/ yu ma yuan?

2. Tekniiku /Hayyaakkat/ eno xuufi aazeen hattigut caakkitaau?

_____.

3. Eno xuufi dana yamamanoo mahaan?

_____.

_____.

4. Eno xuufu midanona culu assanoo miiniat?

_____.

_____.

Tekniiku /Hayyut/ matu xawu hujatamanota qoorima. Hujatamanosi xawu bifas, assamano danas kotisumbo wogqeen qorabamm hujatamun assamano qorabeen hujateennoa woqqaa. Eno xuufi zekniikkata yamanataaruuku shogaakkaan gimbamm uurreesi xuufi hujit agudano xaafeenno qixxanchas, bifasina danas qorabb midano wogqeen anabbabaanchii hinc yunta assitaa xuufita xagu, xaafaanchisi xaafanota hayyuna xuufas hınca'anota qoorima.

Ti hıncaeenno hayyaakkat batinaashshas haalbiffaakkaan xuufi aazeen bireen hincitumbuarra. Tekniikkata ikkoo tannee tekniikaamo wogqeen aaggaau. Xuufi aaziichch karro'oota annanna aseem fushshii anabbabaanchusin tekiniikaamu ihu hasisano. Hikkaan ihumboochch dagumbu anabbabanchu anabbabanossaba'a. Xaafeeno tekniika ikkogan annanna assu'нна alliintassa higota dandano. Mammatussa shalalaggiin dagantumbua xilla serekketuna tishshita xa'mmitaahaarra.

Qoorimata ikko tannee qoorimaan anabbabu hassaau. Xuufi aazeen aaggotaa tekniikkata ikkoo tannee xaafaanchisi maleesuna roshshsata hassaahaarra. Eno xuufi tekniikkat xuufiihaans dana aassit anabbabaanchi sawwita saqaltaa hayyaakkata ikkoo tannee maleessat xaafaannu habbu'na ta'mmitaassa. Tekniikkat shogaakkagan mexxussaa fau'na horunku xuufi aazeen aaggun yu dandeenoba'a doo'rranoona aannita muranoo xaafaanchuans. Xaafaanchas maqeesina doo'rreega dandeeqqeeta horanka, makkumbosida bikkantoo qaxa aqqi ta'mmota dandano. Horanka aff hincyee xuufu wole xuufisi colbaakkaanina haalbifaakkaan bargamm xuufiihaans garita, heechchatana dana mexxu assi xuudisano maqoos abba ihano. Ma ikkoodaa shogaakkaga xuufi huje aaziichch annanna ikkan xuudantumburra ikkoodaa hinceenniia zahicci ka'llunta eno xuufi tekniikaakkata yamantaara awann annanna assiin xuundaamm.

1. Cakkishshsata

Caakkishshat xuufi aazeen xaafaanchisi afoo yamamano xaafaanchus xaaffo maanaakka mahoomata, hagara, haala aaggoosi duuhata garita aguddaa hayyoon xuudisanota qoorima. Xaafan wozanisi aazeen maanaakka lenqeeqqu xuudamuntas, hasanassa lallitaaga maccooccantun, assii ta'mmanota hayyu. Xaafaanchisi afoo ta'mmanoguna laagaakkata doo'rranogu tuutten afee maleesu kann aazeen belelleesano. Xuufisi bikkina bifiga caakkishshas haraarsanii bikkanii maanaakkas assammoriinii hegeegiintassaa anabbabaanchii dagisiisanos. Heechca qooccatutana sawwittas maransano.

2. Fanqalaansaaqqamu /Discription/

Fanqalaansaaqqamu ammoo maanaakka afoo ihumbua. Maanaakkas maccooccamanossa maccoocchishshata, hassaa awwaadi tannee, daqqu hooggoo haali te hagari tannee gagiinatassa xawwaaqqitaau. Matit maanat woluans haali te hagari te sawwitti tannee xawwaaqqii

danditaau. Maanaakka fanqalaansaaqqamu mahoomaachchissa, maleesiichchissana dandeeqqiichchissa hittigunta tukkit fultoo minaadabina aassammossa mannisagiin shiinnaxxammeeii /iittammeeii/ ihunta xaafaanchus qorabb haasaawwisanossa. Birsi caakkisammoganka xaafaanchus gagus assano caakkishshaachch kotishsh maanaakkati is-isso'oo haasaawaa batishsh xa'mmeeda doorreen xaaafeenno hayyuta ikkogu dagammeehaa. Kaan yeenoda maanaakkas hasisumbua heessisi leinii kaalatut yoobi xawaan agu hasisanossaba'a. Caakkishshatina fanqalaansaaqqamu eno xuufi maanaakkata anabbabaannii dagisisiiseenno hayyaakka aaziichch gomesi hayyaakkata ikkootannee xaafaanchus hasisanogiin ta'mmu hasisanos. Annannata annannata xuufaakkata anabbabiin ta laminta tekniikkata annanna asseen fushshu kee'mmubu tanne serekketii dandeenno.

3. Baa'yyaatu /Birseen kulu/ Fore shadow/

Baa'yyaatu matu awwaadu iilliichch te ihiichch birseen kulu yua. Xuufi aazeenii heessus birita laqq duuha aazeen maramanoga, hattiguta goollamii dandanoga te xaafantoo maanaakkat/annannanka gomeseru/ heessisi maro aazeen mihu gamba yota dandanoga te iillanossaga xaafaanchus birsi boocca'anota te kulanota hayyu.

Teesuu haasaawwinaammii xaafeenno hayyo tanneehaat. Tekniiku ammoo qoorimaan hujateennota huj yineemm. Xaafaanchus birsi xuufus hattiguta ikk goollamano. Maanaakkas biritu laqq hattigaame duha aazeen aaggaa k.k.a. yaan bireen uurri kulanoba'a. Hattiguta ikkoochch anabbabaanchu birsin horurunku /horunku xawu/kulammesitannee xuufas anabbabano mashkaatut yoosiba'a. Ba'ayyaata assamanoo hinatii lallanona beessichchus fushsheen fanqashshuta aassiin ihu'na tekniikaamu ikke woqeen maaxeeniat. Kanniihaat mammatussa eno xuufi tekniikkata annanna asii tekniikaamu anabbabaanchu ihu hasisano yammoo. Qoormaanina bilaimaan anabbabeenumbodda aagiccuu anabbabaannibaan baccoda anabbabenaan xawas dageenumbodda zakkaanchu iillanqaxeechch maxxu sawwita afee'na maramu ihano. Hikkanni qoorimaan mate laagaan, mato wiima sawwittiin te gabbanchuta finkaame lallaboon ihu hasisano. Mammate xuufaakkaan haqeeqa caakkii dandano.

4. Zakku Fanqalu /wash back/

Zakku fanqalu higgs maanaakka heechcha heessa te assammora zakku fanqaleen lallabua. Xuffisi heessu maanaakkas galma'a umuri aleen ikk insamii dandano. Ciillinnatoontassa inseedu umurussa wiimanka lean qaxeechch hujatoo xuufiichch bire heessi amanta amanta duuhata fintoona hinchoota kabara xuujjoo yoosi maanaakkata fanqalaansaqqammi tekniika ta'mmi higgs heessassa lallabota dandano.

Fanqalaansaqqami hayyuta xaafaanchus tekniikoomaahans aagishsh xuudisii xallii ta'mmu hasisanosiba'a. Fanqalaansaqqami hayyuta ta'mmu hasisanoo awwant yoo keenaanchaakkat wiintoodaat.

- 1) Zakku fanqaliin higgs heessa hincan teeso heessa assammoraan beeqqantan yoo maanaakka huje shoohutana mahoomata anabbaaanchii dagisisii kaa'llano ikkoda.
- 2) Teesu yoo maanaakkat assitan yoo assancha te affoo mannisaa shoohus mahaandoo baa'yyaatii kaa'llanoo ikkoda.
- 3) Maanasi higgoo heechcha lallabut teesu hinc yan yoo heessi maranchata biritaa laqq maramunta te leun kaalatut yoosii ikkodaat.
- 4) Higgoo maana heechchatina heessu ulamu faumbuu ikkoda.
- 5) Xaafaanchus fanqalaansaqqami lallaboontas anabbabaannu maanaakkaachch higgoo heechcha heessi aazeen aagishsh hikkaanneen fa'aaga assu hasisanoba'a. Qomesi lallabo aazeen anabbabaannu fanqalaansaqqanchisi heessiichch da'lli fushshi teeso heessiba da'llin waashshanoo ikkoda fanqalaansaqqamu ta'ammu dandano Xuufisi hujeenka qaari hujatun kaalatut yoos. Annannata annannat xuufaakka aazeen batinaashshata fanqalaansaqqanchi agudishshaakkata dagii dandeenno.

5. Sawwitta /maccooccishshata/ Midu /Suspence/

Sawwitta midu xuufisi hujit anabbabaanchi maccooccishsatana annanna sagabita muranoo, midun assano maqqoohaa. Sawwitta midu xuufisia dana. Xuufisi sawwitta midu shoohosi buu'lleechchut heessus afammo mashkaatona laalo aphphaqqanchu, ba'anchasi qaarimatina hoongit, hittigunta xaafaanchisi duuhata cakkisota ta'mmano caakkissiana misila qooccano afoo. Xuufi sawwitta midu awwananoo anabbabaanchina maanaakka mereeroon xishihiyee hinceenu qoocamm, anabbaaanchuna maanaakkasi heechcha hawwa beeqqamm, gagas xuufisi aazeen aagisanodaat. Tuutten xuufisi sawwitta midu nes anabbabaannu qulxisanii usurr affii, albiichch alba daguxxamman, foolooccatoochch foolooccatoba tonnan xuufisi

hujit anabbabunta goofanqaxeechch afuu'llinoommi barcumi aleen gididiin afuushshanonnee xuufisi midia maqoo.

Sawwitta midano xuufa anabbambun qaatisanoo xuufisi qome danita bu'lleechchu. Hikkada sawitta midanoo xuufisi insoochch zakkaanchu iillanqaxee maramman ba'anchasi shalalimaanina qaarimaan bargamm lean waalanoa. Ba'anchas xoqueema gardabbi aleen iillitaada sawwitta midami gardabbu, iiba keeneenno termoo meetriga bargano. Ba'anchas gurdantaana agu'rranchi aleen waaltaada heessusin goofano tannee, sawwita mijjo xawunku hiiramano siggano, fanqashuta daqqee yamamano.

Anabbabaanchu bajigisumbuna sawwitas midumbu xuufu maxinit yoobaia allicca. Anabbabeenaanii goofumbuana hoogisanua. Hikkannii xaafaanchus mannii hakkus xawu bajigisno, hakkus nadadiisano, hakkus amursiisano, hakkus waajjisiisano olsiisano k.k.a yan aazi sawwittina mannisa awwaadaakkata daggulansan xaafano. Wozana /sawwiitta/ midano xuufu mexxe xalla anabbabeen agureenumbua. Kabarin ga'anta aqqamano. Xaafammo doollahaa qalanchahaa toll anabbabaanchu hooganoba'a.

6. Horiyya /Alamhanqafa/ universal/

Alamhanqafooma agudishshat matu xawu mate duuha tukkoomata uurrus alami minaadabu horunku dagano agudishshaa hagara. Ameerikaan, Awurooppaan, Issiyaan, Afriikaanin ikko baadoontanne horanka hanqaffaata agudishsha. Agudishsha handarchut alamhanqafa gardabbaan xummi agudishshata ihuse dagamano. Weeri te zanbaatti bonxu mishiraachchi agudishshata ikk uurrano. Hittigaamit agudiishshaakkat alamhanqafata. Xuufi seeri hujeen batinaashsha xaafaannibaan horiyyoomat yoossa agudishshat bargitan huje aleen hossaa. Agudishshaa: Dirisu xeenu, banqo gugant, woi mooru, babbu, gamballikko samoona xeena iyye gomu,

tunsut, orcu k.k.a. hawwi u'nna, barce-biibeeli agudishshata ikk hinc yaano.

1. Worqu abbinna itisa xawi, laaga hidiri agudiishshaa ihano.
2. Guunjut, wiliilet, Bari giirat k.k.a gorri, moosi, hawwi, Kallima agudishshata ikk xuudamano.
3. Abbu duunu, goorrichchu te samaa qashshee gimbu, dandeeqqeenubuu, gombeenumbuu, qaara diinita agudiishsha.
4. Fiitu: iitata, iittancha xuudisano.

Hittigaamit hakkann alami kifilaanii dagantaa tukkoomat, horiyyooma halu yoossana xuufi aazeen aagg dagantaada rosano anabbabaanchiihaa hiiratussa shalalaggiin dagantaau.

7. Hegeegibii Rosammora/ Regional Convectional/

Ti hagarat agudishshat mato bikkammee hegeegoon minaadabi aazeen xallaan dagantaata tukkooma. Agudishsha minaadabisi rosammoriin, amanaatorina bahiliin aphphammeehaa. Hittigaamit agudishshaakkat su'mmantoo hegeegiichina minaadabiichch qee'rritan martaada hiiratussa xugqitan martaau. Horan dagamu hoogii danditaau.

Agudishshaa baadoontanne batinaashshaans hegeegoon muummi xaaxxeen aliinii woroonii gamballa oddaqqeen xuudamu, gamballata oddishsha agudishshat hinceenni ilanchu rehehaan kichchechchi aleen heus xuudisano tukkoomat yoos. Wolo baadoon ammoo hittiguta oddaqqu haaba/Faashiina/ ihota dandano.

Hittigaamit agudiishshat su'mmantoo minaadabibaan xallaan dagantaahaarra. Ba'aalu Girmi Ka'admaas Baashshaggari aazeen, Abarra Worqo mineen heessisi insoon hinc yee gamballu tahichchu

tan agudiishshaa nagaasha ihano. Baadoontanne gamballarra hiila xawi, hiila saamina qoodi agudishshata asseen aqqeenno.

1. Mexxo Manchi Agudishshata /personal symbol/

Mexxo manchi agudiishshat baad hanqafaan ikko bikkammee minaadabibaan dagamumbuu, xaafaanchus gagas tukki matu xawa matoo xawii tukki uurrisanota agudishsha. Hittigaamit agudishshat aluudiin hincitoo horiichchin hiiratussa sohinussa fushshii abbishsh qaara ihano. Mashkaatusin tukkoomas daganoo xaafanchu xalla ikko tannehaat.

Hittigaamita agudishshata hiireeno jaata abbiseen qorabuna malleesu xuufi seeri qormaanchu hasisano. Kuun yoobai duuhann xaafaanchuus kaan yeeda kaan yotaat yeenan haseemmaga hiireenno ikkoda hiilat laalut heaas. Horan xaafaanchus sawwi yumbu awwaada agudishshata yeen hiireenno ihumbogga giphph yeenan sawwi yu hasisano. Bareedu anabbabaanchuna qormaanchu xaafaanchsi agudiishsha heessa ejj rosantoo duuhann bargi aguxxansi beessichchuna haqees hiirota dandano.

Kannii agudishshata ihun Haddis Alamaayyo Haqee ajuuttuta yano maxaafa anabbamboommida qomesi maanat Dammaqachch Tophphe agudishshata ikk hincteeu yeemmada luusata ihanoba'a. Wiimus heessu Tophphit ilt alceennata ikkoogiin aguxxansi tukkoomaan uurrisii dandeenno.

Kanniichch aluudiin hinc yitoo eno xuufi tekniikkat xaafaanchu hashshsogana maleesisi qaxiin xuufisi aazeen aagisan ta'mmota dandano. Xuufaantas lamus, sasus xalla ta'mmi wolus agurii dandano. Dagammeena bareeda xaafeenno tekniika ta'mmano xaafaanchu ikkoda hornkassa ta'mmano. Xuufusin culu assanoo, danaamu, shogaakkaanina tekniikkaanseeriin qixxammeeii ihanos.

- Qeraa'rru eno xuufu heessi beelaayyaakkat qeraa'rrimaan awwa'nnantan martaaii ihan heessahaa assamosiraa qalanchiichch rehuta iillanqaxeechch xabbeen lallabii ma'nnint, jeechchunt yoou. Qeraa'rro qalanchi heessi aleen shoohamano tannee mexxu xallana mataqqata tumatuta iiluu'na bargaqqitee tumatut heaas. Kotisu haalas ihumbo tannee bargaqqitee qaqqawwaaannuta heessaakkata xaazeenan aagiseenno haaraaru saamu yoos. Heechcha annannata annannata bifaakkata haraaseenina finteen hinciaii dandeenno.
- Qeeraa'rro eno xuufi assamanoruna mashkaatona laalo usu'rraqqanchu is-isso'oot aphphaqqantan, mixxaqqantan, wollessa abbitanina batinaashshsata hammata fushshitan heessisi goofu iillanqaxeechch marantunta bifus makkeei ihanossa. Mato mashkaato xawiichch wole laaloon, hikkanniichchin matita gajaajjuta qoocci wole tumtoba barganii qeraarsanii shoga makkisan maramano.
- Qeeraa'rro eno xuufi maanaakkat heessisi haraaarimagana qeraa'rrimagiin wollussa batinaashshata. Batinaashshas maanaakkat horiyya bifa, aaggoosi duuhatina assammora xoofeenno hujit mammmatiin caakkitaau. Kochcheena xaaxammee haalu yoosibai tannee fintammat xawaakkat horant caakkitaau.
- Maanaakkas ma'nneechch ma'nnita zahisan hessahaa assamanoraa xoofisiisano. Etarina aazi bifussa ma'nnen hundaan caakkano tannee anabbabaanchii muccurree misila qooccano. Maanaakkas batinaashshata qolato aazeen aagisan hikkanniichch fultota assitaa uujjaqqanchana yakkitta qeraa'rritee jeechchoo lacchi yi xuudisii jaat heaas. Kaan yu ikkodaa haraarat ma'nnitina jaat yoositannee heessiihaans hasissumbu maanaakkata ta'mmanoba'a.

- Maanaakkaanka ikko asseennoru assamano hegeegii kaalatut yobai ziiqutina caakkishshat hinc yitaaba'a.
- Qeraa'rru eno xuufi heessi aphphaqqanchu haraaraana qeraa'rru, maanaakkasi wollunt batinaashshata, heessisi colbunku bargaaqqantee qaqqawwaanuta tumataakkata afanoo ikko tannee, maanaakkas batinaashshat ba'ancha aazeen aagg kibbantanaan xuudisano. Qeraa'rritee jeechchoo heessannaakkas kibbantoo gufichchiichch fultota ikkaa hawwa foolooccanii lacc yaanii xuudisano.
 - Heesus qeraa'rrua, Haraaraana assamanora batinaashshata maanaakkaan assanoo ikko tannee tumatut mataqqa ihanoba'a. Wollussa batinaashsha ikkoo maanaakkat annannat annannat minaadabi kifillat gujjoontassa iyyit beeqqantaa tannee annanna annanna minaadabi heechcha bifa xuudisii dandano. Hikkannii qomesi abba qartumi aleen barganta qaqqwaannu qartummata xuudisano bolxee woqqoo yoos. Kanniga yu bargaaqqitaa qaqqwaannu qartumat qomesi qartumiichch fulteera, horanii daqqantumburra ikkaaba'a. Qaafammat qartumi xawaakkat qomesi awwaadi shogaakkata ikkeera te xabbeenaga ihun bakkeen abbas qartuma ka'llitaara ikkaau.
 - Jaataa ma'nnitaa doo'rreennona ta'mmeennogiin qeraa'rru eno xuufu heessas haraarat ma'nnena jeechcho killili /Zahito/ aazeen qixxansan hincuu haalaans. Maanaakkas ma'nniichch ma'nnita zahisan assamanora assisiisota dandano. Heessisi umurunka hashshoda qalanchchiichch rehut iillitanqaxeechch lallaban wiima manchi umuru xoofota, hasishshosida doollaakkata toshshota dandano,
 - Afoo ta'mmanodaa dalimatina kontit keennaanchi haalaakkas ikkumbo tannee haraarree maanaakkana hegeegi caakkishshata assano. Maanaakkas is-isso'oont haraaragiin haasaawwi samaa daqqitaa. Kaan yeennoda maqoonku, ma'nnint, jeechchut

yoositannee xalla qoodu yobai fanqalaansaqganchchiin, gabalu yosibai. Ooda aazeen maanaakkas aagishsh ba'ansan egeranoba'a. Heessiihaans kaalatut heumbusii, lallabus biritu laqq martumbogga assano te anabbabaanchu hoogisanona xuufisi dana baisano caakkishshata assanoba'a. Hoogisano duuhaan maanaakkas haasaawwisano. Misila qoocanona duuhaakkata caakkisano lallabuta te caakkishshata hinca'ano.

- Lallabeennogiin doo'rreenno ikkoda matus wudi hagara xalla doo'rri te ereerri lallabi saamu xaafaanchiihaans aassamano. Qeraa'rro eno xuufaan heessa annanna annanna wudiin hincuu dandeenno.
- Xaafeenno tekniikkata xuudanogiin xaafaanchus heessisi haraarimagiin annannata annannata ma'nneen batishsh aagisan ta'mmun bifus qaatisano.

3.8 Finka

3.8.1. Finki Mahoomata

Roshshaachch birseen haasaawweenno xa'mmaakkata.

1. Finku mahaan?

2. Finku wole xuufi seeri kasaakkaachch miin annanna ihano?

Finki mahoomata xuudanogiin annanna ikkee te uuritee aannita aassu dandeesumbogga maleessat caakkissaau. Ikkotannee annannat annannat maleessat annannata annannata aannita aassitan dagantaau. Agu. Dabbaba Sayfu Finka caakkiseen, Finku foolaamua eno xuufa yamamano onshshoo'llo aleen aphphano caakki taqeen gagas keishsh xuudammobiihaat yeemma. (1973÷8-9) zarihun (1992÷261) finki inso sawwitta awwann yoogiin caakkissaau.

Finku gagisi maanat yoosi xuufi seera ihan wole xuufi seeri hagarraaganka minaadabisi annannata annannata bifakkata belellesano. Minaadabisi bifa xuudisanogiin wole xuufi seeri shogaakkaachch beeqqamano haalaakkat heoosidaa, keoontasin finkaanni taqeen onshoo'llo aleen hinc yeen assamanoo ikko tannee wole xuufi seerraachch abbishsh annannaa. Finku xaafaanchi te finka qixxansaanchiin doo'rrantoo xuqqa ma'nneenina jeechcho zahito aazeen heechchata assammoriin xuudisano.

Onshoo'llo aleen hinc yaano tannee wole xuufi seeri hagarraachch abbishsh hinceennu yoos. Onshoo'llus caakkiin lalliteeii, agaawwiitees tunsoon afammeeii, horurrunku sa'mm yi zahoontas mexxit laagatii maccoocamumbua. Xuudaannusin barcumaan aphphammoo agujjeet sa'mmitiin afuu'llanoo. Aluudiin aassantoo aannaakkagiin finku hoollamata jaata onshoo'llo aleen hinc yi, manni ooso heechchat caakkitaa, hiirantaa abbaa xuufi seeri kasa yii dandeenno. Aliishshin finku finkaannus onshoo'llo aleen waalt gaginne heechchata isso'oon xuundunat assano. Hee'nnammi hechchanne aazeen xuundumbu xawa xuundun assano maqoos xoqgeemaa. Manaakkas te finkaannus gabbanchona qeraa'rro eno xuufiga wozaninne illeen ihu'na gare illeentanne xuunduntassa

kichchechchi sawwittiin ihu'na gare maccaantanne maccoonun
assano.

3.8.2 Finki Haalaakkata

Finki haalaakkat aye'eeetaan?

Finku wole xuufi seeri kassaakkaachch annanna ihano gagisi
haalaakkat yoos.

isso'oont:

1. Finki heessu finkaanni taqeen onshoo'llo aleen hinc yaanoa.
2. Finku xuudisano bagaan kulanoba'a. Heessas lallabiin
ihu'na assammoriin hincano.
3. Finku alaphphanoo mexxu te mataqqa ihu'na xibbe kumeen
wollisamanoa.
4. Finka alaphphaanchu jaliilaaba'a baq yeehaa beeqqamaanchu.
5. Muuziiqina misili alaphphaaniga finki alaphphaannuu
rosseehaarra xallaba'a.
6. Wole lallabo eno xuufaganka finki xaafaanchu gambittaa
gambittaa bexx yaanina mereero aagan sawwitta,
booyeeshshata fintuuta te alliishsha sawwitta aassano

saamu yoosiba'a. Horunku haasaawwuna assammoru maanaakkaan goofanoa.

Foolooccatosi Goollituta

Kann foolooccato aazeen xuufi seera rosii kaa'llitaa shoocho xuufi seeri kasaakkat hinc'teeu. Issa'oonnt: qexeeshshata, Ziiqo eno xuufi kasaakkatana finkaa. Qexeeshsha seeru rosaannu, qexeeshsha seeri mahoomaatana haalaakaa yoossa zahiccu fuu'llissunta kaa'llanossa. Kanniinka kaa'llun annannat annannat qexeeshsha agudishshat aaggeeu. Ziiqo eno xuufu kasiintas xaafammeehaa qooccatoo xuufa. Ku xuufi seeru rosaanni xuufi seeri dandeeqqu fuu'llisiichch abba eno xuufina eno xuufa ihumbo xuufi mereeroon yoo annannoomata zahiccitun kaa'llano.

Finku woluans xuufi seeria kasa. Ku xuufi seeri kasu ihunbagaan wole xuufi seeri kasaakkagan alaphphaannu rossoohaa xaallaba'a rossoorunku rossumburunku haala dagg beeqqamaannu ikkunta kaa'llano. Tuuten ti foolooccatut rosaannu xuufi seeri mahoomatana haala hittigunta kassaakkata aagiccit heechchassa doollaan xuufi seera anabbabaannuna maalaltaara ikkunta assano xogqeemat kaalatut yoos.

Foolooccato Shoolu

4. Maallishshata

Aagga

Kann foolooccatoon mallishsha roshshatannee hinc yaano. Foolooccatoontasin maallishsha mahoomatina maallishsha hagarraat haraartina fintoona hinciteeu. Ikko tanneenka fintoona foolooccatoon keaa qaqqawaanuta boqo xawaakkata rosaannu kifili aazeen heanorosina rosiisi maroon baq yee beeqqancha assu hasisano.

Foolooccatosi yaadaakkata

Booradaannu ta foolooccatuta xooffoohanniichch zakkiin:

- Maallishsha mahoomata annanna assitaau.
- Maallishsha hagarraata annanna assit fintu danditaau.
- Maallishshata haassaawwissa aazeen ta'mmitaau.
- Maallishshat xuufissa aazeen ta'mmitaau.

Rosisi Hayyuta

- Caakkishshata
- Hagina gagi hujita
- Annannata annannata xuufaakkata anabbabu.
- Gabbootiseen hincuu
- Fanqalaansaqqancha
- Xa'mmo fanqashshuta aassu.

Qormeenno Hayyuta.

- Laaga xa'mmutana fanqashshuta

- Projekti hujita.
- Gagina lami huje fanqalaansaqqancha.
- Tekniikkata
- Keenatuta

Rosiseenno Odaata.

- Mojullata
- Annannata annannata Maallishsha maxaaffata

4.1 Maallishsha Haasaawwi Mahoomata

Awwant yoo xa'mmaakkata hagiin ikkeenan haasaawwiteentaachch zakkiin kifili'nne jaallaata onxahishshiyye.

1. Maallishsha haasaawwa yu ma yuan?

2. Mato haasaawwi mereeroon maallishshata ta'mmu aassota dandeeqano kaalatuta fintiyye.

Qorabamano dandu: tann roshshaachchi zakkiin rosaannu

Maallishshat seeriin caakkii danditumbu xawakkata, Sawwittaakkatana maccooccishshata wole ronsoommiriinina shalalaaggiin dangaammi xawaakkaan bargin tuuteeccansiinina tukkiin hinc yaanota hayyu. Maallishshata caakkisiibiina qaarima

aleen rosammee laagaakka gixo seeriichch ihanoe yeen etaru fulua. Maallishshat matita duuhata caakkissaa'ii laagaakkana calcala sawwittaakka hiirato seera rosammona seeriin dagammoriichch etaru te annanna assiin sawwittii abba gardabba te xoqqeemimata assiiniat. Maallishshat qooccanta'ii matu haala, maccooccishshata assammora, duuhata manaa te ameezaana wolo xawiin tuuteccanseen, aguxxanseen mati haala wolii aasseen te dooreen, matisi maanata inkiileenina wolloon tukkeen k.k.a. assua. Maallishshat haasaawwaa te afeehaa xee'na.

Maallshshat mata sawwitta, assammora te duuhata. Mato xawi bifa te duuhata hittigunta manni maanata, maccooccishshatana bifa /qalama/ gottaina lalliishsh xuudaanchiinka ikko maccooccaanchii qooccato bajiguta aassi hınca'ano haasaawwita hayyu. Ti haasaawwi hayyut foolbeelu foolaamu ihun, lallumburru caakki lallun, xiinximeellu gaa'nnun kaa'lliichchin abba lallitaa maccooccishsha billiittaakkata ull caakkee misila qoocci, sawwitti illeen qoocci, sawwitti illeen xuudamun, gare wozaniin maccooccun te angaantas haaroosun, xee'nnusii danusii dagamun assano maqoo yoos. Ku maqoos keenamanoo ammoo lallano xawi maccooccaanchi te anabbabaanchi boqo aazeen xaafamun fauntan habamumbuu ihanoga assii yoosii maqeeneta aassanoo ikkoda qexeeshshaan yoosi hasanat abba ihus qaaragga kulamano. Qexeesaanchus qawuta laagaakkaan hoolama xawaaqqota, sawwittas maacc hıncaatana misila qooccato dandanoo maallishshaan ta'mmeedaat. Mato qexxeeshshaan kulammo sawwitti danuna sawwitta dudu anabbabaanchus te maccooccaanchus maccooccishshaan ulamanoga assano halana maqqoo daqqanoo maallishshat.

Qaarsi Roshshsata

1. Maallishshat mahaan?

2. Rosantoo caakkishshaachch maallishsha yannu miin annanna ihano?

3. Maallishshat qooccantaaii hattigaamo woqqeeniat? Booyeeshsha.

4. Wole xuufi seeri sheefeechch abba qexeeshsha aazeen maallishshat batai hasantooii miihaat?

Qorabamano Dandu: Tann roshshaachchi zakkiin rosaannu maallishshata bareedaga caakkisii danditaau.

4.2 Maallishsha Hagarrata

Roshshaachch bire xa'mmaakkata

1. Maallishsha hagarrata fint:

Qorabamano Dandu: Rosaannu ta roshshata rossooiichch zakkiin maallishsha hagarrata finti dandussa gubuursitaau.

Abbisanteentaa rosaannu! Awwant yoo caakkishshata shoochuta assiin fanqashshukki'nne qormiyye.

Maallishsha hagarrat batinaashshata. Mammatit maleessat maallishsha hagarrat lamita xibbita ontaadumi qaxa ikkaau yitan kultaau. Xawu ikkoda ka hundanka annanna assina finti caakkishshoo tada iillanqaxeexch dagamimba'a. Tann maallishsha hagarra aaziichch abbiss rosantoora awwann xuundun.

1. Xuudaqqansitaa maallishshata

Abbisanteentaa rosaannu: xuudaqqansitaa maallishshata yu ma yuandoo caakkishshiyye.

Qorabamano dandu: rosaannu ta roshshata rossooiichchi zakkiin xuudaqqansitaa maallishsha mahoomata caakkisu dandua.

Abbisanteenta rosaannu: aluudiin hinc assiteenta sawwittu hawanka garitandoo awwanti yoo caakkishshaan xuudaqqansiyye.

Xuudaqqansitaa maallishshat rosammeena annanna annanna ma'nneechch waaltee lame xawakkat qabe maanaakkassa aaqkeen, dagamanoo dagamumbohanniichch xoqqaii yak yaanoa maallishsha hagara. Ti maallishshat lamu te hikkanniichch aluudu ikkee xawwaakkata aaqqin mereeroontassa yoo mexxoomatana annannoomata fushshiin, matus woliintas gubuursiin sawwittanne caakkinsaammita maallishsha. Tann maallishshaan lamunkus xuudaqqantaaru annannata annannata ma'nneechch waalteehaarrana batinaashshas annannu annannu halu yoossara ihu hasisano. Xawu ikkodaa maallishshaan abbishsh lallunta has ammoo xawu caakkeei yamaman, caakkeesii gottai abbishsh te lallanoga assi caakkisu hasisanosii ammoo caakkisano yamamano. Xuudaqqamaanni mereeroon heu hasishanosii qabe haalu ammoo mashkaato xuudaqqancha yamamano. Xuudaqqansitaa maallishshat hakkadaa lamu xawa xuudaqqansan hibanka, agudano, ihanoa qixxu yitaa xuudaqqanseeno laagaakkata ta'mmeenno.

1. Agudishshata: Ayyali ziishshichchiga qoxaraa hujataanchu.

Caakkisamaanchu _____ cakkisaanchu

AyyalaatZiishshichchua

Lammunkas hala aguxxantumbu xawwakkata xuudaqqansii mashkaatuta ikkoora mashkato xuudaqqanchu qoxarimata.

2. Haanna afuu'llitoobiichch xorbogga xophph yit keoou.

Caakkisamaanchu _____ caakkisaanchu. Lameentas maana aguxxantumbu xawaakkata xuudaqqanisii mashkaatuta ikkonne mashkaato xuudaqqanchu xophph yua.

3. Adaboos zoobbeechchiga maagaa.

Caakkisamaanchu _____ caakkisaanchu

Adabaahaa Zoobbeechchua

Lammunkas haala aguxxantumbu xawwakkata xuudaqqansii mashkaatuta
ikkonne mashkaato xuudaqqanchu maagoomata.

Maallishshat qexeeshsha aaziin higin hasantoo sohinuta maqoo,
muccurimatina danu yoosi bifiin, haaroo hagariin qixxamm
maccooccishshanta ikko sawwitta qorabeen yoogiin hincaeennogii
assaa dandanoa afee danita bu'lleechchu. Hikkanii maallishshat
hakkann xuufi seeri kasiichchii abbishsh qexeeshshat
maallishshata ta'mmano.

Agudishsha 1

Aalo qoxara qabaaxxaamu maleesa yamant
Addaame oosut uulla aleen fiitiga qoocant
Matuhuu fau'na mereeriichch full
Mexxen ubanoa fiitiga giggill
(Kabbada Mikaeel)

Agudishsha 2

Wonanii malacceet isiba hinc yeemmiihu
Woxumbo moochchichchu manchoon maganneemmiihu
Giira labaniga waajjisiissooe amurrit
Gare Manchu hakkanne daqqi magannus
Aanneechchis fulaamm haalas xuudumbogga
Marr baraan aagaamm horankas baisaammiga

2. Dooramaanchuta Maallishshata

Abbisanteentaa rosaannu: dooramaanchuta maallishshata yu ma yuan?

Qorabamano dandu: rosaannu ta roshshata rossooiichchi zakkiin dooramaanchuta maallishsha mahoomata booyyeesu dandua.

Abbisanteenta rosaannu: aluudiin hinc assiteenta sawwittu hawanka garitandoo awwanti yoo caakkishshaan xuudaqqansiyye.

Ti maallishshat annannata annanta xawaakkata aaqqiinina mereeroontassa yoo maaxammora immeen fushsheen xuudaqqansitaa maallishshaganka matus xawa wolloon gottauaa. Tann mallishshaan aguxxanseenna shoosawaakkat isoot, iseet, isso'ootaa yitaahaarra.

Agudiishsha 1.

Alam ziishshichchuta
Adaboos samaagichchua

Agudiishsha 2.

Bajiqqamu orca fooli xursano
Heellamu hawwaa haala baisano
Haraanjus kichchechcha wousin hawwaa
Xabalusin hawwaa fooli muccursanoa

(Kabbada Mikaeel - 1994)

Baadi beetut
Maranchachch waalt
Martaantiit
Inquta fantaantiit
Iitta yaburibiit
Illick malaxxaaiit
Iitakk bajigessaaiit
Haala danaamit
Ha'a ii daammichchut
Hacci hacci daqqeenkeet.

3. Mannissa Maallishshata

Awwant yoo xa'mmuta gagi'nne yanniin fanqashshiiyye:
Mannissa maallishshata yu ma yuan?

Qorabamano Dandu: rosaannu ta roshshata rossooiichchi zakkiin mannissa maallishshata yu ma yundoo caakkisu danditaau.

Abbisanteentaa rosaannu! Awwant yoo caakkishshata dikkaeen fanqashshu'nne qormiyye.

Ku maallishsha hagaru manna ikkumbo xawaakkaa manni haalaakkatana assanora ragaisanua. Tann maallishshaan manni haalu yoossabi fool beelut xawaakkat manniga xawa fushshitan aagissan kaitaa kabahaa assitan mannigan xawaataa arrabita daqqit xawaqqitan, amuu'rritan, bajiqqantan xuudantaau.

Agudishsha 1.

Ullat gorreekkoou
Duunu hiqq hiqq yi o'o
Tunsut inquse hinnatoou.

Agudishsha 2.

Boqobaan uurrit hitt rehuta yeennoot
Xoqqi yi xuujjoomm
Isen xuuddooe
Anin xuujjoonse
Matita zaraarchuta affeei

Gurase wudi angaantase
(Yohannis Admaasu/1990)

Isin o'o

O'o daraqu.....

Xaafumbuu cabbareemmada

Daraqu o'o

Gamballa qalama ihu'nna

Qegu dunan

Sawwittus maaxaman

Garit kara qaltan

Qophphanu abbi lallan.

(Maqidas Jambaru)

4. Mannibiita agudda Maallishshata

Mannibiita aguddaa maallishshata gagi'ne yanniin
kifilikki'ne jaallaakkaahaanki'ne caakkisseen kulishshiyye.

Qorabamano dandu: rosaannu ta roshshata rossooiichchi zakkiin
mannibiita aguddaa maallishshata caakkisu dandua.

Abbisanteenta rosaannu: aluudiin hinc assiteenta sawwittu
hawanka garitandoo awwanti yoo caakkishshaan xuudaqqansiyye.

Ku maallishsha hagaru manni mallishshaan hinceennu yoos. Manna
ikkumbu xawaakkata, ameezaannata, foolu yoobairra, mannigiin

xuudanotanne aguxxansiisanossa. Mannibii aguddaa maallishshat batinaashshata jaata shiina yoobai xinxileenna xawa бага yooga assi xabbai xassiisano maallishshaa hagara. Mannibiita aguddaa maallishshaan caakkita xawaakkat mannu assanora assitaau. Ikkodaa mannibii aguddaa tanneen iilleennosiru assitaaru yoobaa, arge laagaan xa'mmitaau, uuccitaau.

Agudiishsha 1.

Haara gae'e haqqa gae'e haqqi aazee

Hay duunnat alassiishshe'e.

Agudiishsha 2.

Xawaaqq ka ashaato aksuumaa yoontii

Kabare iillanqaxeechch hoolamarra xuuddeentii

At foolamu kinu hoolamarra higgsseentii

Sase kume doollaakkata hikkanne uurrit

Hanno xuuddoontira kule'e fintit

An daraqa aff heessa xaafophe.

Qaarsi Roshshata.

1. Xuudaqqansitaana doo'rraqqansitaa maallishshaakka mereeroon yoo mexxoomataa annannoomataa booyeeshshiyye.

-
-
2. Manninna mannibiita aguddaa maallishsha mereeroon yoo
mexxoomataa annannoomataa booyyeeshshiyye.
-
-
-
-

3. Xuudaqqansitaana doo'rraqqansitaa maallishshaakkaan
ginbantee tordumita wiimata sawwittaakkata xaaffiyye.
-
-
-

4. Mahaann arriichchichchoo
Mahaan Danaanchichchoo
Rosumbogga waaltoont
Isunka gassimeen
Intu'na angu'na.
-
-
-

Tann qexeeshsha/aazeen qomegiin xuundamano maallishsha hagaru
hakkanniat?

5. Binn yee qalanchu barri yaanoo fe'nnichchiga
Cu'mmanoraa afanoraa hooggeei.

Tann qexeeshsha aazeen qomegiin xuudamano maallishsha hagaru hakkanniat?

5. Agudata Maallishshata

Abbisanteentaa rosaannu: agudata maallishshata yu ma yuandoo hagiin ikkeenan malakkiyye.

Qorabamano dandu: rosaannu ta roshshata rossooiichchi zakkiin agudata maallishshata kifilissa jaallaakkaa caakkisu dandua.

Abbisanteenta rosaannu: aluudiin hinc assiteenta sawwittu hawanka garitandoo awwant yoo caakkishshaan xuudaqqansiyye.

Ku mallishsha hagaru ma'nne qee'rrimatina jeechcho qeraa'rrimat gabaltu'na manniin, ma'nneen te ihanorii mereeroon yoo bagimatana aguxxantaa hala imm fushshan caakkisanoo caakkaanchua lalliiisunina gottaun assitaataa mallishsha.

Agudishshata.

Gassima xuudantoodaa arrichchut xoqq yit

Hawwarruta hawwarruta isen hirikk yit
 Fa'aaba'a aagu fa'aaba'a dirru
 Caakkase maaxx illeechch tee'llu
 Mannanka xuundoommida heaniyan heechchaantas
 Hamaamuta oosichchua hardeoomaantas
 Gassime maranchaan ma qoorroadaa
 Fa'anoba'a hoogu'na anka'rree jaata

6. Agudise Maallishshat

Abbisanteenta rosaannu: agudise maallishshata keisseen lamii
 lamii ikkeen haasaawwiye.

Qorabamano dandu: rosaannu ta roshshata rossooiichchi zakkiin
 agudise maallishsha mahoomata caakkisu dandua.

Abbisanteenta rosaannu: aluudiin hinc assiteenta sawwitta
 awwant yoo caakkishshaan daqqansiye.

Ku maallishshat matu cu'mmamma xawa te assammora wolo xawi
 uurreen hikka tukkana xawa te awwaada gottaina lallanoga assi
 xuudisano. Agudiisi hinceenu sawwitta roshshaan tukki hincano
 te xawaakkaa agudiiseenno holama hiiratuta aassua. Matu xawu
 wolo xawita agudiishsha yeennoda tukkana xawu qomesi ma'neen
 aaggeeu yua. Kaan xalla ihu'na tukkammosi sawwittu tukkeesi
 hanneen dagamano yua. Agudiisi maallishshat aphphuta bppyeesii,

gotti yi lallumbuu te qakkichchus gottaiina abba assii kaa'llitaataa maallishsha.

Agudiisi hagarrat annanna annanna ikkoodaa zarihuun Asfa (1992 120) awwann yoogiin sassubba beekk afuushsheessa.

1. Mexxin agudisu: Kuun xaafaanchisi xuudigiin qooccato sawwittigiin xawaakkaa annanna ikkeeina hiiratuta aassiin qooccamano ihan, agudiisus hiiriina aagiccii hawwisanoa. Gajaajuntisin agudiisisi hiiratut abbishsh caakkano xaafaanchihaat xalla.
2. Rosammee agudisu: Kuun mato minaadabi seerina bahila aleem tishshita aasseeii ihan, minaadabisi seera, rosammorana bahila dagano hannii agudiisisi hiiratut caakkitaau. Bahiliichchis etaru ikko manchii agudiisisi hiiratut kee'mmitaas.
3. Horiyya agudisu: kuun batinaashshas minaadaba aagaqqansii dandanoa agudiisu. Fiita iittaa diinaa, tunsuta dagu hoogiina hila gambiitii, Handarchuta xummii k.k.a agudiisii ta'mmu rosammeehaa. Agudishshata:

Masalaala.

Masalaalaan fulii
 Yoos abbat hayyut
 Aluudisibii aphpheen
 Ali bizz yeen xuudua
 Angata biddiqaeen abbiseen shenphpheephua
 Cu'mmeen aphphua aluudisibii
 Alu woruta iheen
 Mammatiin haameenan
 Masalaalaan fuleenan
 Bilaa'aakkat sarbantumburru
 Bataeeii ma'nneen ma'nneen heaaru
 Biddiqqat cu'mmitooii haamu

Fuleenno seeru dooramumbuu

Direenaniyan ikkodaa yoss waajjisiisu.

Qophphana aguddaa gare maallishshata. Ku maallishsha hagaru lamita giphphammata sawwittaakkata affee callalata sawwittaakka te wiimata sawwittaakka aazeen xuudamanoo ihan, hittinta aliin xuudeenno jaata garita agudumbo, xawu ikkodaa xishsha'nn serekkentoommida garis caakkissaataa mallishsha. Qophphana aguddaa gare maallishshat "a~a'a" a~a' yitaa lame laagakka mexxoomaachch qooccantaau laagas matu manchu matu awwaada birsi aa yaan mooshshus xuudisano.

Agudishshata: xaafaanchu sazan hadara yeeu

Hujattaanti hujeen laayit sarbamm.

(Kabbada Mikaeel)

7. Giphphamma Hiirato Maallishshata

Abbisanteentaa rosaannu: giphphamma hiirato maallishshat wolo maallishsha hagariichchi miin annanna ikkaau?

Qorabamano dandu: rosaannu ta roshshata rossooiichchi zakkiin giphphammat maallishshat wolo maallishsha hagariichch miin annanna ikkaaga caakkissaau.

Abbisanteenta rosaannu: aluudiin hinc assiteenta sawwittu hawanka garitandoo awwanti yoo caakkishshaan xuudaqqansiyye.

Ti Maallishshat mate caakkishshaan te haasaawwaan laagaan laagaan yammoo ihu'na giphphammata hiiratuta te hiirancha aassota dandano afoo ta'mmeenota hayyu. Giphphamat hiiratut zahitaataa. Giphphamma hiiratoon yammoo ihu'na yamamumbo wudiin garis caakkitaau. Hashshu qoxara yeen qoxara ihu hoogus baa'yyaattaa booyeeshshata hayyu. Hiila Iyyaaqgo, Iyyaqa Iyyoobe k.k.a yeenan qexeeshshaan tuutten xuufi seeraan rosammeehaa.

Agudishshata: Kulunkahe mexxit garitaa

Goff qoxara, gooff maaga

Kiraabaatakk fushshit

Sawwittakk gaffart

Kootakkii shamizakkii uujjit

Kaddan guff, xophph yi xophph yi maaga.

8. Mannisata Ulano Maallishshata

Roshshaachch biritaa hincitoo xa'mmo aleen haasaawwiyye.

Mannisata ulano maallishshata yu ma yuan?

Qorabamano dandu: ta roshshata xooffooiichch zakkiin rosaannu mannisata ulano maallishshata yu ma yuandoo kifili aazeen caakkissaau.

Abbisanteentaa rosaannu: ki'nee caakkishshata awwant hinci yitoo caakkishshaan daqqansiyye.

Ti maallishshat heessaan, xuufi seeraan, abbabbaannuta maxaaffaan k.k.a mannisata, duuhaakkata te xawaakkata keisanoa

te ulanoa maallishsha hagara. Ulano maallishshat xuudisanosi sawwittaakkata, duuhata, mannishatana xawaakkata dagaasi bu'lleechchogiin xummaancho maxaafooma ulu, xuufi seerooma uluna heessooma ulu yamamm beehamii dandano.

Agudishshata: woshichchu Doogaane xuujjes jaliila
 Xalli ma'nneen wodayyoo hakkanneyoo yi
 Mannu wejjo arriichchuta zuru'mmichchoon aff
 (Baiwuqau suyymaat 1995 :54)

Eyyoobega

Teesu'nnu Eyyoobega ihu qulxishshoe
 Hawwa oddaqqi qegi injjiijjita
 Injjiijjita zaassan hawwarruta gassima
 Hawwa gildimmi shufuru oddaqqi
 Xabrimadabaan qumuc yi
 Ga'aa danaamurra ansicamm
 Maganu yeeda mexxu iheen
 Ejje doolla sawwi yeenan
 Haaroorra makkiseen
 (Wondiyee Aalii 1994:70)

9. Su'mmiin Tukkitaa Maallishshata

Kifili hujita
 Su'mmiin tukkitaa maallishshata yu ma yuan?

Qorabamano Dandu: rosaannu ta roshshata xooffooiichch zakkiin su'mmiin tukkitaa maallishshita caakkissu dandua.

Abbisanteentaa rosaannu! Gagi'nne caakkishshata hincitoo caakkishshaan daqqansiteenan qorimmiyye.

Ta maallishsha hagaru heanosiba gai heaanchus, heaanchus gai heanosiba xuudisano haasaaw hayyuta ikkoga zarihuun Asfa (1992:131) baa'yyaatano. Wole caakkishshaan matita laagata gai laagat tukkitaa xawi aaziichch matus kifili aazi xuudisanoga assanoa maallishsha hagara.

Agudishshata: Woma yeenota zawuda, Daanna yeentota

Barcuma, Tophphit caakkiissoou k.k.a

Caakkishshat tann maallishshaa agudiishshata.

Qaarsi Roshshata

1. Aguddaa maallishshana agudiisi maallishsha mereeroon yoo annannoomata booyeeshshiyye.

2. Qophphana agudda garena giphphamma hiirato maallishsha mereeroon yoo annannoomata booyyeeshshe.

3. Mannisata ulano maallishsha hagaru ma hagaraandoo booyyeeshshata aassiiye.

4. Rosammogiiin agudisi maallishshaa agudiishshata ihii danditaa ontita maallishshata xaaffiiye.

10. Xillaalla Sawwitti Mallishshata

Tann roshshaachchi bireen xillaalla sawwitti maallishshata yu ma agudanokki'ne?

Qorabamano Dandu: rosaannu ta roshshata xooffoiichchi zakkiin xillaalla sawwitti mahoomata caakkissaau.

Abbisanteentaa rosaannu! hannoo ki'ne caakkishshata awwan hinci yee sawwitiin xuudaqqansishshiiye.

Ta maallishsha hagaru xillaalla sawwittii, halite assammorii cummammara te mannoota aassin shoohamanoa k.k.a manchi beeti halaakkata gaanseenina cu'mmameeii asseen, mannoota maanata oddiseen manniga xawaqqeenan ossaenen k.k.a Xuudantaau. Xillaalla sawwitti maallishshat haraarree manniga yootaa maallishsha. Tann lallabo aazeen mannootabii ikkumbu awwaadaakkat maanata ikk xaafantaau. Xillaalla sawwitti maallishshat batinaashshata jaata bareeda haalina xooqqeemata magani ayyaani sawwittaakkata aagisi xaafantaa huje aleen xuudantaau.

Agudishshata:

Hittiguta Alachchat
 Woqqaranoda dambaqisanca
 Goolla aagisi qoorimaan abbaa
 Bareedaa goolla qorabaanchu
 Mayeeninka horan ujjumbuu
 Idiidu qiinshaa aaseeu gura wudu
 Hiilimat malaxx maashimata ujjit higu
 Isen sa'mm yit iittamu
 Hakkadaat xaaxxitaaiihu?
 Qaaragga qeraassit xorbo woqqartooda
 Goolu aagu'na qo'lli urro haqqaan.

(Aragash seefu 1990:-21-22)

11. Bargaqqitaa Sadi Maallishshata

Roshshaachchi bireen awwant yoo xa'mmo aleen haasaawwiyye.

Bargaqqitaa sadi maallishshata yu ma yuandoon kifili jaallaakkaahanki'ne caakkishshiyye.

Qorabamano Dandu: Rosaannu ta roshshata rossooiichch zakkiin bargaqqitaa sadi maallishshata caakkisu dandua.

Abbisanteentaa rosaannu! Ki'nne sawwittu awwan yoo sawwittiin iittamuhaa hooguhaa qorimmiyye.

Ta maallishsha hagaru qexeeshsha aazeen te aguxxammat geemmarut yoose fidalla te mate laagaan annannata annannata laagaakka aazeen bargitan bargitan shooxantaahaara. Bargaqqus laaga bireen te zakkaanchoon waaltaa sadaakka taqeen qooccamanoo ihii dandano.

Agudishshata: Qomborata maxinchuta

Agudee'e ikkee

Daggeera baq yiteera

Maleesseera xillaalliteera

Manni qooccatuta

Adan isso'oota

Qomborat maxinchut qomborat maxinchut

Qomborata maxinit

Wiitamu silliqamu hammasamu udulamu

Qussamu ereeramu

Tema fa'ayyoossaru

An yoomba'a

Hinateen fanqashshussa.

/Dabbaba seffu 1980:-20)

12. Gotteesi Maallishshata

Gottesi maallishshata yua ma yuan?

Qorabamano Dandu: rosaannu ta roshshata xooffooiichch zakkiin gotteesi maallishshata yua ma yuandoon caakkissaau.

Hannoo ki'nne caakkishshata awwant hinci yitoo booyeeshshaan xuudaqqansiyye.

Ti maallishshat xawaakkatana duuhaakkata ihun yina saww yi gaansi te gottai haalu xuudamanota. Gotteesi mallishshat leisano, caakkitoo hirata itisanoga assano, tumatusin gareta lallishanii xoqqauna abbinni aassua. Gotteesu yoobai wolu xawwa bargunta boqqisaaba'a. Yoo xawa gottaeenina gaanseen hincauaa bagaan.

Agudishshata: Hiliqisaanchu

Irra-inga we'eessiiseeiit

Worqa basuussiiseeiit

Anjita anjanaa makkiteeiit

Irriin-ingiin culuassit

Irra-inga ikk irra -inga aff

Aganchut saaltaau

Arriichchut ba'aau

Abba caakka soozima hundanka qixxansitaau.

13. Garita Agudano Qophphani Maallishshata

Hagi hujita

Garita agudano qophphani maallishshata hagiin ikkeen haasaawwiyye.

Qorabamano Dandu: rosaannu ta roshshata xooffooiichch zakkiin garita agudano qophphani maallishshata booyeessaau.

Abbisanteentaa rosaannu! Awwant yoo caakkishshataa ki'nnee
caakkishshata daqqansiyye.

Ta maallishsha hagaru qawuta garita afeen hasisano hanniichch
aluudu abbisan, te hirikka'an hujatanoa. Gotteesin bargamm
xoqqa'anogiin aguxxamma ikkoodaa, xoqqeemasi gardabbu annanna
ihano. Garita agudano qophphanaan xoqqaichchii xoqqau
xuudamano.

Agudishshata:

Meentichchus korojjoga iyyaqqi zahumbuuchch

Iseta woltisiga iyyaqqi zahumboochch

Ammoo mexxooma hosumbuuchch mexxu ikk galumbuuchch

Yeebbiba'a hardichchus roshsheehaa.

/Mangistu Lamma, 1955:-43)

Qaarsi Roshshata

1. Garita agudano qophphanina gotteesi maallishsha mereeroon
yoo mexxoomataa annannomataa booyyeeshshe.

2. Mannagudana xillaallaa sawwitti maallishsha mereeroon yoo
mexxoomataa annannoomata caakkishshe.

3. Gotteesi maallishshaa agudiishshata ontita maallishshata
xaaffiyye.

Foolooccatosi Goollituta

Kann foolooccatoon annannata annannata boqo xawaakkata keisii dandineemm. Keoo qome qome boqo xawaakkaa aaziichch awwant yoora gabbanchon xuundun.

Maallishshat caakkiseennora iibbisanona qaarsano yeenaan shoohosi laagaakka gixo seeriichch gibb etaru fulua. Maallishshat matita duuhata caakkisanoo laagaakkana calalata sawwittaakka hiirato aagiga rosammona seerin dagammoriichch etaru te annanna assiin sawwittii xoqqeema gardabba te abbata ma'nnita aassua. Maallishshat qooccantaaii matu haala, maccooccishsata assammora, duuhata manna te ameezaana wolo xawiin tuuteeccansiin, aguxxansiin matisi haala wolii aassiin te dooriin, matisi haala inkiiliinina wolu tukkiin k.k.a. maallishshat xawaqqeennoa te afeehaa xee'na.

Maallishsha hagarrat batinaashshata. Mammatu hayyooammat maallishsha hagarrat lamita xibbita ontaaduma iillitaaga

xawaatau. Xawa ikkodaa ka hundanka annanna assina finti caakkishshata iillanqaxeechch dagamanoba'a. Tann roshshsa aphphoon qomesiru qomesiru hinc yiteeii ihaniyan, isso'oo aaziichchin xuudaqqansanoo, doo'rramanoo, mannagudu, aguddaa maallishshat, gotteessaa maallshshat, agudissaana k.k.a. hinciteeu.

Foolooccato Ontu

Xuufi Seeri Sazanata

Kann foolooccatoon xuufi seeritannee sazana roshshat hincitaau, Foolooccatootasin xuufi seri sazana mahoomata, xuufi seeri sazanat hasissaaga, xuufi seeri sazana assanchana sazaanchus, xuufi seeri sazana hagarrata yamanta qaqqawwaannuta boqo xawaakkaan beehamm haraaraaggiin hinc yeeu. Ikkotanneenka kann foolooccatoon keaa qaqawwaannuta boqo xawaakkata rosaannu kifili aazeen heano rosina rosi maroon baq yee beeqqancha assu hasisanossa.

Foolooccatosi Qaadaakkata

Booradaannu ta foolooccatuta xooffoohanniichch zakkiin:

- o Xuufi seeri sazana mahoomatannee dagg booyyesii danditaau.

- o Xuufi seeri sazanat hasissaaga annanna assit tame aleen hosisu danditaau.
- o Xuufi seeri sazana assanchana sazaanchisi assancha annanna assit dagg caakkisii danditaau.
- o Xuufi seeri sazana hagaratana haalaakkassa annanna assitaau.
- o Gabbanita xuufaakka aleen shooxant sazanata aassitaau.

Rosisina Rosi Hayyuta

- o Caakkishshata
- o Hagina mexxin hujateennora.
- o Annannata annannata xuufaakkata anabbabu.
- o Gabbootiseen hincau.
- o Fanqalaansaqqancha.
- o Fanqashshuta aassu

Qormeenno Hayyut.

- Laaga xa'mmutana fanqashsuta
- Projekti hujita
- Hagina mexxin hijateenno hujita
- Fanqalaansaqqamu
- Keenatuta

Rosiseenno Odaat

- o Mojullaakkata
- o Annannata annannata maxaaffata

5.1 Xuufi Seeri Sazana Mahoomata

Xuufi seeri sazanata yu ma yuan?

-----.

Qorabamano Dandu: rosaannu ta roshshata xooffooiichchi zakkiin xuufi seeri sazana mahoomata caakkissaau.

Abbisanteentaa rosaannu! hannoo ki'ne fanqashshuta awwant hinc yitoo caakkishshaan daqqansiyye.

Xuufi seeri sazana mahoomaata batinaashshat sawwittaakkat aassanteeu. Teesuu doollisi haabigana mareennogiin haaroorru bargamayyoo. Xuufi seeri sazanat anga lubbi onsho'lloon geraa'rruta doollaakkata egerrotannee hundiinka makkanoga hundhanqafata aannitaa fuushu hawwisanoa. Ihun bagaan annaakkat xuufaakkat serekkettan xabbeenaggiinin ikko annanna woqqeen daqqansanossa qabe xawu heano. Xuufi seeri sazanat matita xuufi seeri hjita aaqqeen bikkantee keeneenno keenaanchaakkata ta'mmeen hujesi/xuufisi qaarana hoogima mizaazu xuudisu ihaniyan, sazaanchus xuufi seeri karo sawwittaakkaanina aphphammata awwaadaakka aleen xillaallu maleesu heu hasisanos.

Zarihun Asfa/ 1992-350/ Raane weleeke naqaasha assi caakkishshogiin, Xuufi seeri sazana aazu haraaraa. Xuufi seeri sazanat matita anga lubbi hujita xillaalliin anabbabuna qormeen aanita aassiichch abba ikkotannee caakkeesii awwann yoogiineet.

Raane weleek xuufi seeri sazanat bikkantee xaafaanni hujita xuudeen qaarimassaa hoongissaa annanna aseenn aannita aassua xallaba'a.

Raane weleeke aannita zahiccinaammida xuufi seeri sazanat batinaashsha xuufi seeri maleesu xa'mmano lubbi ikkogaat. Xuufi seera xuudanogiin haraarata garena qophphani sawwittaakkata serekketu xa'mmano. Xuufi seeri sazanat anga lubbi hujita fintu, sereeggu, keenu, hittigunta hujis keenantaa anga lubbooma

keenanchaakkata hayyutana wogqaa fushshsu ikkoga (Zarihuun 1992-352) hoolamaanne naqaasha assi kulano. Hikkannii xuufi seeri sazanat matita xuufi seeri hujita agudanogiin dageen aagicciinina sereeggiin bikkantee xuufi seeri keenaanchaakka shoohoon aassamano lubbi keenatuta ikkooga zahiccu hasisano.

a. Xuufi Seeri Sazanat Hasissaaga

Xuufi seeri sazanat mii hasissoou?

Xuufi seeri sazana tamit batinaashshata. Xuufi seeri sazanat xaafaanchii, anabbabaanchii, hittigunta mato baadi xuufi seeri leinii yoose tamit abbata. Annanka annanka gabbanchon gabbanchon xuundaam:

A. Xaafaanchii yoose tamit: Hakkann xuufi aleenii assamano xuufi seeri sazanat hujesi hoongitana qaarimata xuudisanoo ikkotannee, xaafaanchus qaarasina hoogimas mizaashshu annanna assi daqqunta kaa'lllanos. Xaafaanchus qaaraans mizaashshoon abbishsh qaaranoga te biritu laqq maranoga hoongis ammoo macc dagg/fushsh/ awwant yoo huje aleen woyyisanoga saama aassanos.

B. Anabbabaanchii yoosi tamit: xuufi seeri sazanaachch matus assanchu qugagga afuu'lllitoo matita xuufi seeri hujita anga lubbiga ikkee hagariin fintu, hiiru hanqaa'nnansuna aagaqqansu ikkotannee, hujisi fintantaada anabbabaannii abbishsh caakkan maranossa. Xaafaanchisi sazana hujeen xaafammoo gotta'an agudisiisu hiran, lamu wudu ihanora shalalsiin hittigunta anga lubbi laalo aleen anabbabaanchunku haassaawwun kodat (saama) aassanotannee,

anabbabaanchu hujis ejjeechch woyyagga aagiccii dandano. Alliiishshin anabbabaanchu sazanat martaaba aagicci/Zahicci woyyata xuufi seeri hujita doo'rri anabbabota saama daqqano.

- C. Mato baadi xuufi seeri leinii yoosi tamit: xuufi seeri sazana gomesi assanchu bikkantee keenaanchaakka taqeen agudanosi keenatuta asseenoo ikkotannee, mato baadi xuufi seeri lengeeqqiina leinii abbat tamit yoos. Mato baadi aazeen doollaan doolaan keaa xaafaani huje aleen sazanat aassantoo jeechchuta xuufus woyya gardabba iillunta kaa'llano. Xaafaannu xuufissa qaarimatina hoongit annanna ikk xuudantaada woyyata hujita fushshii dandeenno maleesu daqqii danditaau. Alliiishshin xuufi seeri sazana taqeen mato baadi xuufi seera woluans baadi xuufiin tuuteeccansu gardabbas ganiina dagii kaa'llano. Kannigiin mato baddi xuufi seeru leanoga xuudissaa hayyutana woqqaa kariid dandeenno.

Qaarsi Roshshata

1. Xuufi seeri sazana mahoomaa matagarata aannita aassii hawwa ikkoo miihaat? Ikkaa caakkishshata assiiyye.

2. Xuufi seeri sazanat hasissaaga caakkishshiiyye.

yeennoda xuufi seeri huuje aleen sazanata aassano lubbaamii awwant yoo lubbina mannoma dandeeqqu / awwaadu/ hasisanos.

Isso'oont: Matu sazaanchu ma xawiichchii biritu roshshat hasissaas. Sazaanchus tuuten anga lubbitannee annannanka ammoo xuufi seeritannee xillallu maleesu heu hasisanos. Sazaanchus anga lubbina abbabaannuta shogaakkaantas, shogaakkasi mereeroon yoo is-iso'oo daqqancha, xuufi seeri mahoomata qoocatosi beessichchu, maanaakkasitannee, colbaakkasitannee hayyositannee k.k.a xishshai dagu hasisanos.

Sazaanchus xuufi seeri karo sawwittaakkana heessiichch etaru xuufi seerisiin xabbeenaga Ikkonoomita, mexxooma heechchata, botolika, bahili, ammanaatona sawwitti aazi awwaadaakkata xillali daguna sereeggu qorabamanos. Hikkannii dandeeqqi sazaanchus Heesi, mexxooma heechcha tannee, manni tannee, seeri k.k.a. roshsha maleesu bikkiintasii ikkoda heosida bareedaa.

Anabbabu /nabbabi iittata/ matu sazaanchu roshsha mini aagg rosiin xalla bareeda ihota dandanoba'a. Hikkannii iiphphaashsha sazaanchu ihota gagas xuufi seeri karo sawwittaakkaanina heessaakkaan, doollaan doollan keaa xuuffaakkaan xuudaqqansiin hittigunta qoocatoochch fuu'llisu hasisanos. Baadoon baadoonina doollaan doollaan yoo xuufi hujitana sazanata xishshai anabbabb aalo xawa cu'mmu hasisanos.

Tann sazanana sazaanchiin bargant keaa aalo xawaakkat, sazaanchus sazanata aassano hujita xishshai anabbabu hasisanosii ikkotannee, hittigunta mereeraancho hagariin sazanata aassu hasisanoo ihuaans.

5.2 Xuufi Seeri Sazana Hagarrata

Abbisanteentaa rosaannu: xuufi seeri sazana hagarrat hakka'rrootaan?

Qorabamano dandu: rosaannu ta roshshata rossooiichchi zakkiin xuufi seeri sazana hagarrata fintu dandua.

Abbisanteenta rosaannu: aluudiin hinc assiteenta sawwittu hawanka garitandoo awwanti yoo caakkishshaan xuudaqqansiiyye.

Xuufi seeri sazana hagarrata ma'nneen ma'nneen beeheen an sazanata aassu ejjeechchin aff hujataman egereehaa awwaada. Ihun bagaan kann qeraa'rru doolli egeeroontas sazaannus sazana hujissa hujattan insuta assitaa yaadaakka aaziichch doollaantas abba ikkoo, qoocceenno siruna sazaannus awwantaa anga lubbi woqqoo qomesira ikkooga naqaashaakkat baa'yyaattaau. Kannigiin "Zarihuun Asfa" (1992-360) baa'yyaateemmagiin xuufi seeri sazana assantoogiinina hayyogiin heessaamu, bifaamu, fintamma, haala bareeda, shoochaamu, Colbamma k.k.a yamaman annannata annannata hagarraan beehaman egerreeu yeen caakkiseemma. Ihun bagaan batinaashshata maleessabaan bargeen bargeen gaeennona batiseen hujateenno xuufi seeri hagarrat bareeda haalaamu, fintamma sawwittaamu, minaadabi seeraamu, bifaamuna shoochaamu yamantaaharra. Anni anni mahoomata kanniichch awwann gabbootins xuundaamm:

A. Xuufi seeri sazanata: Tann sazana hagaru qeraa'rru doolla egerreehaana gomesi tishshittunku xuufisi seeri hujit affaa awwaadi te aalo xawi aleeniat. Sazaanchus abbishsh hawwisanosii xuufi seeri hujeentas ma yamammo? Mihu hinc yeeu?

yano awwaada bagaan, hittiguta hinc yee awwaada gomesigiin minaadabisi aazeen yoo aphphut, ammanaatut qorabant martunta xuufi seeru ma kaalatuta aasseeu? yano awwaadii abbu tishshittu assamanos.

Bareedu haalu bahiliinina ammanaatoon bargamm xishsheemu daqqanchu yoositannee sazaanchus sazanasi hujita hujatan xuufisi hujit yaadasina ayyaanisi bareeda haalbifa belelleesanotannee xishshaeen serekketeenno. Sazanasi keunku ikko goofusin/goollitus minaadabisi abbaa haala.

B. Fintamma sawwitta: Ku sazana hagaru xuufi seeri hujitana xaafaanchus wozani aazi sawwittigiin fintanoanii serekketanoanii. Sazanasi gomesigiin sawwitti aazi awwanso aleen dikkai xaafaanchus xuufisi aazeen xuudisano awwaada ikko xaafano haalaakkat gagisi heechchaan bargant xishshitee wozani aazi mexxoomat yoossaga amma'nnanotannee tann xeffittaakkaan tishshitta aassi sazanata aassano. Tann shoohon mato xaafaanchi xuufi seeri hujita fintiina agudanogiin aagiccii xaafanchisi heechcha heessa dagu hasisanogu amma'nnammeehaa. Hoolamata jaata kulamanogiin batinaashshaa xaafaanni hujita serekketeennoda /annannanka gomesi haalaakkat /xaafanchisi mahoomaan bargant daqqanteera ikkaatannee xaafaanchus agudanogiin dagu xuufisi aleen assantaa sazanata shalalata assano.

C. Meexxooma seeri sazanata: Tann sazana hagaru anga lubbiinina minaadabiin yoo shooho daqqancha xuudanogiin assantaa sazanaa hagara. Xaafaanchus minaadabisibii ikkoochch hujesi aazeen minaadabisi bifa habanka belelleeshshondoo serekketu sazaanchisi qomea awwaada. Tann sazana hagaru mato xuufi seeri huje qaarimatina hoongit keenantaaiihu minaadabisi annannata annannata heechcha bifaakkata xuudiseenno gardabbiiniat. Hikkannii sazaanchus sazanata aassiichch birsi minaadabisi

aphphuta, lengeeqqu, ikkora k.k.a silai dagu hasisanos. Ti awwaadaakkat xaafaanchisi huje aazeen xabbeenagga beleelleesussa serekketu xaafaanchisi qometa huj.

D. Bifooma sazanata: su'mmus xuudisanogiin qomesi tishshittus xuufi seeri bifi aleeniat. Hujis keenantaaihu aphphoontasina aalo xawiiniatiba'a. Qomesi xawu xuufisi seeri huje bifu keenamanoda ma hagaru danu yoos? Danus hattiguta ihota te dagamota dandeeu? k.k.a. xa'mmaakka. Hikkannii xuufisi seeri shogaakka gixxanchiin, mexxoomagiin serekketamano sazanat aassantaas. Kuun qomesigiin hujis qoorima awwaada affeeindo? yano anga lubbooma woqqeen bargamm dagamanoa.

E. Shooho seeri sazanata: Ku sazana hagaru bikkammee doolliinina minaadabiin bargamm aphphamm xuudamanoo hujeentas belelleesano awwaadu xuudamanoo ihuu'na hujeentas belelleesano awwaadi, manchi beetu sajeem bargeem yeenan aalo wudu maramiin bu'lleechchuta hasi aleen tishshita aassanoa. Sazaanchus, xaafaannu hincattaa hujit manchi beeti heessaan mato sannaan xuudantoo xawaakkata inkiilu bagaan haaroohaa xawaba'a yi amma'nnanotannee, tann awwaadakka bu'lleechchuta hashsh serekketano.

Xuufi seeri shooho sazana qome hujit xaafaannu hincattaa xuuffaakka aazeen yoo, mannooma awwaadaakkata (iittata, ba'ancha, qiinshata, xumimata, biizimata k.k.a) ejjin xawakka qooccatoonina afee heessi aazeen yoohaarra bagaanii haarootaa xawaakkaba'a yeenan tann awwadaakkaa zakku fanqaleen bu'lleechchuta hasseen wezeenoa hinceenna.

Qaarisi Roshshata

1. Xuufi seeri huje aleen sazanata aassano sazaanchu heu hasisanosi lubbaamuna mannissa dandeeqqu fintiyye.

-
-
-
2. Mexxooma heechcha seeri sazanana fintoonii wozani aazi seeri sazana mereeroonii yoo mexxoomataa annannoomataa booyyeeshshe.
-
-
-

Foollooccatosi Goollituta

Tann foollooccatoon annannata annannata boqo awwaadaakkata keisii dandammeeu. Keoo qome qome boqo xawaakka aaziichch awwant yoora gabbanchon xuudii akeenkun.

Xuufi seeri sazanat matita xuufi seeri hujita aqqi bikkantee keeneenno keenaanchaakkaan kaa'llamm, hujesi (xuufisi) qooccanchi beessichchus, assamosiriina awwansanos laalootannee,

wolu mannu assanoriin bargamm yoosi daqqancha, hagarisitannee, xuufi hayyotannee, walisina heessisitannee hinc yitaa sawwittaakkata horankas hanqafano.

Xuufi seeri sazanat kaalatus abbaa, xuufi seeri sazanat xaafaanchiihans, anabbabaanchiihans hittigunta mato baadii xuufi seeri leinu yoosi tamit xogqeemata. Xuufi seeri sazana hagarrata xuufi seerisi sazanat assantoo wudiinina hayyoogiin heesaamu, miinjaamu, fintamma, haala bareeda, ejjin shoohomoo, colbamma, yeenan annanna assii dandeenno.

Gixo Laagaakkata /glossary/

(kamb.213)

Amaarsa laagat

1. □□
2. □□□□
3. □□□□□□
4. □□□□ □□□

Kambaatissa Hiiratuta

Hasanata, Ejjebii, Gardabba
Kasaakkat
Shogaakkata
Asseennora xuudanogiin

5. □□□ Qartuma, Cu'mmamme xawa
6. □□□□ Ihanora, qooccamanora
7. □□□□ Haala
8. □□ □□□□ Maanata
9. □□□□□ □□□□ Annanna iheen anabbabu
10. □□□□ Asseennora
11. □□□ Lallabut
12. □□□□ Lallabu
13. □□□□ Laaga Shoga
14. □□□□ □□□□ Heessi colba (sheeqaara)
15. □□□□□□□ Hayyuta
16. □□□ Booccitta
17. □□□ □□□ Inso sawwitta
18. □□□□□□□□□ Aannita muru
19. □□ □□□ Mexxomaan
20. □□□□□ Booradaannu
21. □□□□ Fanqalaansaaqqamu
22. □□□□ Haaroorra qixxansaanchu
- (daganoo)
23. □□□ □□□ □□□ Aazi sawwatti maleesa
24. □□□□ Qomesibii
25. □□□□ Karu
26. □□□□□ Alaleen, Bargeen bargeen
27. □□□□□ Anga lubbi
28. □□ □□□ Xuufi qoorimata
29. □□□□ Ayoomata
30. □□ Sheefita
31. □□ Dudubu
32. □□□ Miinja

33. □□□□□□ kaa'llaqqmeennora
34. □□□□ Borqisu,baisu
35. □□□□□ Buqqaau
36. □□□□□ □□□□ Guffeenno shalata
37. □□□ Shalala
38. □□□□□ Abinni daqqu
39. □□□□□ Wishiishsheeii
40. □□□□□ Wishiishshu
41. □□□□ Tochchu/ uullatii samoohuu
daqqantooii
- Agudanoba/
42. □□□ Ammannamma, Amma'nnammeeii
43. □□□□□ Aleen uurru
44. □□□ □□□□ Mato xuufi tannee biddiqo
xuufiin xaafu
45. □□□□□□ Maagoomata
46. □□□□□□□ Ameezaanibii agudda
lallabuta
47. □□□□□ Fuqqau, bommai
48. □□□ Maaxamma
49. □□□□ □□□ Ayyaani lallabuta
50. □□□□ Heessa
51. □□□□□ Haaro ikkeera
52. □□□□□ dageenumbura
53. □□□□□ Higgo heessa/xaafamumbu/
54. □□□ Ha'mmuta
55. □□□□□ Arrabita
56. □□□ Abbinnia
57. □□□□□□ □□□□ Arrabe bi'lliitu

58.	□□□	Maqoo/dandeeqqu
59.	□□□ □□□	Karo
60.	□□□□	Fintuta
61.	□□□ □□□□□	Ejje roshshata
62.	□□□□□	Qixxansu
63.	□□□□	Xaafammora
64.	□□□□	Hoogisanoo, shalsiisanoo, sheneisanoo
65.	□□□□	Xoqqiyu
66.	□□□□	Xabbeena
67.	□□□□□	Aaqaqqansu
68.	□□□	Mijj,Xishshai
69.	□□□□	Gurdu, goollu
70.	□□□	Seera, woqqaa
71.	□□□□□□□	Uulla afuushshata
72.	□□□□	Rosamma, Rosammeeii
73.	□□□□□	Rosamumburra
74.	□□□	Uchuruta
75.	□□□□	Boqo xawaakkata
76.	□□□□	Egerroo
77.	□□□□	Makkishsh
78.	□□□□	Kushu yaano
79.	□□□□□□	Geeraaru
80.	□□□□□	Goshooshshamanoo
81.	□□	Xee'nna
82.	□□□□	Kibbamu
83.	□□□ □□□	Abbun kotun
84.	□□□□	Lallanoga assu, gottau
85.	□□□□	Xishshi, qaarisi

86.	□□□□	Qaarsu
87.	□□□□	Abba assi
88.	□□□□□	Gixuta
89.	□□□ □□□	Sawwitta midanoo
90.	□□□ □□□□	Afgale
91.	□□□□	Annanna
92.	□□□ □□□□ □□□	Aalo laagaakkaan
93.	□□□□	Gagi abbinni
94.	□□□	Daadeeshshata
95.	□□□□	Serekketu
96.	□□□□	Maxammata
97.	□□□□□	Sawwitta saqalu (Suspence)
98.	□□□	Bifi
99.	□□□□□	Agudanoo
100.	□□□ □□□	Messu ikkeei
101.	□□□□ □□□□	Inseen Ke'eenno enoxuufa
102.	□□□□□	Gaajjaqqancha
103.	□□□□□	Usu'nrraqqancha
104.	□□□□□	Aphphaqqamma
105.	□□□□	Idiidu
106.	□□□□	Horan
107.	□□□□	Qaafamma
108.	□□□□	Ille ci'mmitta
109.	□□□□□	Gixu
110.	□□□□□	Gufichchu
111.	□□□ □□□□	Manni mannisa
112.	□□□□□□	Yakkitta
113.	□□□□□	Affoora, Oddaqqitoora
114.	□□□□□	Agudanogiin

149

Kambaatissa afee Roshsha Kifilaan qixxammo (2011

M.W)

Naqaash Maxaaffata

□□□ □□□□□ (1992) □□ □□□ □□□ □□□□□□ □□□ □□□□ □□ □□□□
□□□□□□

□□□ □□□□□ (1980) □□ □□□ □□□□□ □□□ □□□□ □□□ □□□□
□□□□□□

□□□□□ □□ (1955) □□ □□□□ □□□□□ □□□ □□□□ □□□□□ □□□
□□□□

□□□□

□□□ □□□ (1975) □□ □□□□□□ □□□ □□□□ □□□ □□□□ □□□□□□

□□□ □□□ (1962) □□ □□□□□□ □□□□□□ □□□ □□□□ □□□□□□ □□□□
□□□□

□□□□□ □□□ (2004) □□ □□ □□□ □□□□□□ □□□ □□□□ □□□
□□□□

□□□□□□

□□□ □□□□ (1999) □□ □□□ □□□□□□□ □□□ □□□□ □□□ □□□□

□□□□□□□□□□

□□□□ □□□□ (1999) □□ □□□□□ □□ □□□□□ □□□ □□□□ □□□
□□□□□□□□

□□□□ □□□□ (1979) □□ □□□□□ □□□□□□□ □□□ □□□□ □□□□

□□□□□□

□□□□□ □□□ (1954) □□ □□□□□ □□□□ □□ □□□□□□□□ □□□
□□□□

□□□□□ □□□ □□□□ □□□□

□□□ □□ (1968) □□ □□□□□ □□□□ □□□□ □□□□□□ □□□
□□□□

□□□□□□ □□□□□□ □□□□□□

□□□□ □□□□ (1980) □□ □□□ □□□□ □□□ □□□□ □□□□□□
□□□□□□
□□□□□□
□□□ □□ (1981) □□ □□□□□□ □□□ □□□□ □□□ □□□□ □□□□□□
□□□ □□ (1980) □□ □□□□ □□□□□ □□□ □□□□ □□ □□□□ □□□□
□□□□ □□□□ (2002) □□ □□□ □□□□□ □□□ □□□□ □□□□ □□□□□□
□□□□□□□□